

Η ΠΝΟΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ ΔΑΡΡΙΓΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :
ΑΡΙΣΤΕΙΑΝΗΣ Ν. ΜΑΒΡΙΑΝΗΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΦΥΛΛΟ 16-17 1930
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΒΟΥΛΓΑΡΗ 4 ΑΘΗΝΑΙ

[Ἡ Μαρία Πολυδούρη γεννήθηκε τὸ 1905 στὴν Καλαμάτα. Τὸ 1920 ἦρθε στὴν Ἀθήνα καὶ ἐσπούδασε Νομικά. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν τῆς ἐργαζότανε ὑπάλληλος στὴ Νομαρχία. Ποιήματα δημοσίευσε γιὰ πρώτη φορὰ στὸν «Ἐσπερο» τῆς Σύρου τὸ 1922 καὶ τὴν ἑξῆς τὸ 1928 ἐγίνε ταχτικὴ συνεργάτις στὴν «Πνοή». Στὰ 1926 πῆγε στὸ Παρίσι ὅπου ἔμεινε ἐνάμιση χρόνο ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1928 ὅποτε ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα γιὰ λόγους ὑγείας λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τῆς ἐξέδωκε ἕνα τόμο ποιημάτων τῆς «Οἱ τρίλλιες ποὺ σβύνουν» καὶ μετὰ ἕνα χρόνο νέα συλλογὴ μὲ τὸν τίτλο «Ἠχώ στὸ χάος». Ἡ τελευταία συλλογὴ τῆς ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση γιὰ τὴν εὐλοκίαν τὸ βάθος τῶν αἰσθημάτων καὶ σχολιάστηκε εὐρύτατα στοὺς λογοτεχνικοὺς κύκλους. Πέθανε τὴν αὐγὴ τῆς 29ης Ἀπριλίου 1930 στὴς 3 ἡμέρας.

ΤΑ ΧΕΡΙΑ

Ἄκω τὴ γλῶσσα ποὺ λαλοῦν τὰ δυό σου χέρια . . . ὦ χέρια !
καθὼς σιγασαλεύουε λευκά.

Στὸν πύργο τῆς ἀπελπισιᾶς κρουμένα περιστέρια
ἀπὸ μακρὰ τὰ ξαγναντῶ σύμβολα εἰρηνικά . . .

Μὴ μᾶς μιλᾶς . . . μὴ μᾶς κυτᾶς . . . ἔξω τὰ μυστικά σου
ποθῶ μέσα στῆς θύμησῃς τὸ φῶς
σὰ σὲ βιβλίον νὰ διαβάζω ἐκεῖ μέσ' στὰ δικά σου
χέρια τὴν τύχη ποὺ δὲ θὰ τὴνε πεῖ ὁ καιρός.

Ξανοίγω τὴν ἀγνώριστη ψυχὴ μου ἐκεῖ κλεισμένη
στὸ κρῖνο τῶν μπλεγμένων σου χειρῶν . . .
καὶ πλέκο τ' ὄνειρο γλυκὸ . . . μὴ μὲ κυτᾶς . . . πληθαίνει
στὴ σκοτεινιά τὸ χρυσοφῶς τῶν πλάνων ἀστριῶν . . .

† ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

Η ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Το βράδυ της μεγάλης πρόβας. Μπαίνουν
άφωνα χελιδόνια οι μουσικοί.
Μαυροντυμένοι, με τ' δάσπρο στήθος,
με μιά βιασύνη άγρή και νευρική.

Οι κριτικοί με την καρδιά κλεισμένη
έπίσημα σ' ένα πλαστον σκληρό,
άησυχούν τι θα πειρε να πούνε
για ένα ταλέντο τόσο νεαρό.

Ο μουσουργός μαζί με δυο κυρίους,
ένα παιδί χαριτωμένο ένεπ
και τίποτα άλλο, δεν μπορεί να πείση
πώς θα παιχθῆ δική του μουσική.

Κι' έχει μιά δυσάρεσκια γιατί ξέρει
πώς είναι ή αλήθεια τόσο σκοτεινή
και δύσκολη και άμφίβολη, όταν είναι
άμεριστη και πλέρια ζωντανή.

Ντάν! —τά παραπετάσματα κινούνται
σά νέφη γαλανά που υποχωρούν
και φαίνονται τα χέρια μιάς γυναίκας
που πράχνουν στο κενό και προχωρούν.

Νά τη, στο μέσο της σκηνης που στέκει.
με ένα γαλήνιο μέτωπο. Γελά
τόσο γλυκά. Στο πρόσωπο της τρέχει
ένα μεγάλο δάκρυ, ενώ γελά,

τόσο γλυκά.—Τα χέρια της υψώνει
δεμένα στο κενό, σάν ξαφνικό

κακό να την έχτύπησε λιγούσε,
σ' ένα χορό τρελλό, δαιμονικό.

Κι' άφινε μιά φωνή, σάν πελαγίσια
βουή· κάτι από μάχη από βαθειά
που φτάνει κ' είναι όρθος κι' άρμονία...
βροχή των δοξαριών χρυσοφιά,

κάτι σάν τη φωνή του σπίνου. Φέγγει
τό χείλος της καρπός χειμωνικός
και σκύβει και φιλεί τη γῆ σά νάταν
ό ξεχασμένος τάφος ό γλυκός.

Τα χείλη της σαλεύουν... τριμουλιάζει
σύσσωμη, ένα άνοιξιάντικο κλαρί
κι' όταν άνοιξη τα κλεισμένα μάτια,
όλη καθώς το μέταλλο άνορρεῖ.

Και πέφτει μ' ένα βόγγο πληρωμένου,
ένω τα χείλη της γελούν γλυκά.—
Τα χέρια της μες στο κενό σφαδάζουν,
δυο χέρια σκλαβωμένα, δομηικά.

Και χάνονται πίσω από τα γαλάζια
παραπετάσματα που προχωρούν
αιγά, αιγά, σά νέφη που σκεπάζουν
δίχως να ξέρουν, δίχως ν' άπορούν.—

Μονάχα οι κριτικοί κινούν τα χείλη.
σάν άκαταδεξία : «Τι λές εκεί ;
Κι' άησυχούν σι' αλήθεια τι θα πούνε
για μιά τόσο καινούργια μουσική.

ΒΡΑΔΥ ΣΤΟ ΖΑΠΕΙΟ

Την ώρα αυτή που δε λυπάμαι
κόπη ό δεσμός με τη ζωή.
Είμαι άδεια θήκη αποθεμένη
μέσα στού κέουμου τη βοή.

Άλλοι με βλέπουν μ' ένα βλέμμα
που έπόσεται τον ούρανό
κι' άλλοι την νόλαση μου δείχνουν
μέσα σε πλαίσιο φωτεινό.

Κάποιοι εκκλητικοί με χαιρετούνε.
(Πώς τάχα να τους συγγινώ).
Και σκύβουν κάτι για να πούνε,
μά που δε θάναι αληθινό.

Τ' όμοιώμά μου θάχη βέβαια
κάποια περίεργη ιστορία,
μά που όλη αυτή δε θα μου λύνει
την πιο μικρούλα μου άπορία.

Για όλα θα λέη. (Εγώ εμένα.
Είπ' όλοι τους είδοποιημένοι).
Μά δε θα λέη για τα δαιμόνια
που από μικρή μ' έχουν παρμένη.

Για την καρδιά που με χονοάφι
πληρώσαν τάχα αληθινό
κ' ύστερα γέλασαν και μοιλαν
πώς ήτανε το πιο φτηνό.

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

Η ΚΗΔΕΙΑ ΤΗΣ ...

Είναι στο τρίτο πάτωμα. Η πλατειά σκάλα άνε-
βαίνει στριφτή, μέσα στο μεγάλο οικοδόμημα και
τά βήματά μας άνηχούνε μοναχικά, φοβισμένα.
Άπομείμερο άνοιξιάντικο. Ο διάδρομος είνε εύ-
ρύχωρος καλοφωτισμένος. Ένας-δυο φίλοι, σπιτικοί
που μας υποδέχονται. Στεκόμαστε λιγα λεπτά. Σιω-
πή. Το μεγάλο κτίριο της κλινικής είνε βουβό, σάν
άκατοίκητο. Ψυχή στις σκάλες, στους διαδρόμους.
Μεσημεριάντικη γαλήνη. Και κάτι πιχτικό βαρύ, σάν
άναπνοη συγκρατημένη. Μιά μυστηριώδης έπιση-
μότητα. Στόν άέρα φαρρείς πως άκούς άκόμη τα τε-
λευταία χτυπήματα κάποιων μεγάλων άόρατων φτε-
ρών.

Σιωπή. Άνάλαφα σάν ίσκιος, βηματίζουνε οι
φίλοι γύρω, στις μύτες, σά να φοβούνται μη ξυπνή-

σουν κάποιον. Ο καπνός των τσιγάρων άνεβαίνει
γαλάζιος, άργός στο ψηλό ταβάνι. Μιά πόρτα άνοι-
γει άντίκρυ και δυο νοσοκόμες προβάλλουν μ' ένα φο-
ρείο. Η πρώτη βαδίζει άναποδα και το βάδισμά της
είνε βαρύ. Στεκονται κι' άποθέτουν το φορείο χά-
μω. Η δεύτερη κλίνει την πόρτα.

Στο φορείο είνε ένα μακρύ άντικείμενο τυλι-
γμένο σε κάταπρο σεντόνι. Κάτι σάν κορμί άνθρώ-
που. Πάλι οι νοσοκόμες υψώνουν το φορείο και
προχωρούν στην σκάλα. Το άσπρο άντικείμενο λι-
κνίζεται, ταλαντεύεται, άψυχο, μ' ένα άσήμαντο βά-
ρος.

Κάποιος ψιθυρίζει :
— Αυτή είναι.

Και πάλι ή σιωπή, πιο βαρεία, πιο πιεστική.

Το εκκλησάκι της κλινικής είνε χωμένο μέσα
στην πρασινάδα, στα λουλούδια. Γύρω ή άπέραντη
άνοιξη, ό κήπος άνθισμένος, τα ψηλά δέντρα εύρω-
στα, ζωηρά.

Στο μισόφωτο της μικρής εκκλησίας το ίδιο φο-
ρείο κι' άπάνω ένα κορμί κοριτσιότικο, μαυροντυ-
μένο. Το πρόσωπο βλέπει προς το ιερό, μά από την
πόρτα το πρόσωπο αυτό δεν φαίνεται όλο. Μονάχα
το μέτωπο, μεγάλο, φωτεινό κι' ή ίσια γραμμή της
μύτης. Κοιτάζει σοβαρό, άυστηρό προς τις εικόνες.
Δεξιά, σ' ένα στασίδι, κάποιοι γυναίκειος λυγμός.

Άπό την πόρτα της μικρής εκκλησίας, φαίνεται
ό κήπος, και ή άνοιξη, ή όργιαστική άνοιξη. Το
φως κάνει να εισορμήσει βίαιο, χαρούμενο στη μι-
κρή πόρτα. Μά στο κατώφλι σταματάει ξαφνιασμέ-
νο με παιδιάντικη έκπληξη. Μέσα είνε ή σκιά, ένα
κομμάτι, σκιάς από την άτέρμονη νύχτα.

Και μόνον ένα κομμάτι μικρό από φως θαμπό,
μαρμαρωμένο, εκεί, πάνω στο εύρύ μέτωπο. Άγρυ-
πνάει στη σκιά σάν καντήλι.

Το άπόγεμα είνε συννεφιασμένο. Δεν προμηνάει
βροχή μά μιά γάζα έτίλιξε την όψη του ούρανού
και φαίνεται θολός, βουρκομένος. Κάποτε ή φύση
ζητάει να μιμηθῆ την τέχνη σε ύποβλητικότητα...

Η λιγάνθρωπη συνοδεία προχωρεί μπαίνει
στη μεγάλη πόρτα. Ένας δυο διαβάτες σταυρο-
κοπούνται. Μπροστά ό μαυροφόρος με το σταυρό
και το στέφανο. Η περιττή του, παράφωνη έπιση-
μότητα...

Η συνοδεία στρίβει άργά στα φυτεμένα δρο-
μαλάκια. Στέκεται σε κάποιο σημείο στόν τοί-
χο, άνάμεσα σε δυο κυπαρίσσια, μιά γούβα άνοιχτή.
Κατεβάξον την βαρεία κάσσα. Έπειτα το χόμα, τα
βολαράκια που άναπνδούν, ό κούφιος ήχος της φτυα-
ριάς πάνω στο ξύλο. Άνάμεσα στα χόματα, άνακα-
τωμένα κόκκαλα παλιά που προβάλλουν με χόμα
γροίξο από την πολυκαιρία. Βραδυάζει.

Ο λάκκος έγένμισε γρήγορα. Πάνω ένα μακρό-
στενο έξόγκωμα από χόμα, κάτι σάν το σχήμα ενός
άνθρώπινου κορμιού που άνασπώνει το σκέπασμα
της γῆς, μιά άνάσα που δεν πρόφθασε να τελειώ-
σει. Η γαλήνια, ξεκουραστική έκταση του ύπνου.

Και στην κορυφή ό,τι άπόμεινε άκόμη όρθιο,
ό,τι μένει από την Μαρία Πολυδούρη. Ένας σταυ-
ρός.

**

ΟΛΙΓΕΣ ΛΕΞΕΣ

Η έπιστήμη, λένουν είνε σειρά φαινομέ-
νων—που πιστοποιούνται, αίτιολογούνται και
μπαίνουν σε σύστημα. Άν δεν πρόκειται ίσως,
και μ' όλες τις προσπάθειες των ρασιοναλι-
στών, να έχωμε ποτέ μιάν άκέραια έπιστήμη
Αίσθητικής—με δεδομένα, με άποτελέσματα
και με προβλέψεις,—τίποτα δεν έμποδίζει ό-
μως να υπάρχουν αισθητικές παρατηρήσεις,
πιστοποιημένες και τοποθετημένες στη σειρά.

Έτσι, από τις πέντε έξηγήσεις πού, κατά
κανόνα, δίνουν στην Τέχνη,—στην ποίηση, ει-
δικώτερα, καθώς στο προκείμενο-είνε, θαρρώ,
φανερό ότι την εκδήλωση πνευματικού και
ήθικου καθαρμού άποτελούν τα ποιήματα
της νεαρώτατης ποιητριάς, που ύστερ' από
το μαρτύριο της πιο μισητής άρρώστειας, πέ-
θανε επί τέλους αυτόν τον μήνα σε μιά κλινι-
κή φυματικών. Ζωηρά εκδηλώνεται, και στις
δυο συλλογές που πρόφθασε να εκδώση, ό κα-
θαρός αυτός. Έκρηξη ζωτικής όρμης συγ-

κεντρωμένης στο ίδιο σημείο, ξέσπασμα από
φαρμακερή, έσωτερική ζύμωση υπερέχειλι-
σμένου λυρισμού, αίματηρό ξεπέταμα δυνά-
μειως σκλαβωμένης και υπερτροφικής.

Και τέτοιο ξεπέταμα, τέτοιο φτερούγισμα,
σπάξει πιά όλους τους ρυθμούς και τις φόρμες,
και τις ένότητες: άνεβαίνει, για λίγο, σε ίσορ-
ροπία ύστερα κλυδωνίζεται, τρικυμισμένο
γυρεύει ν' άδράξη, και να πιαστή, και να στα-
θῆ, καθώς το πουλί που τρέμει επάνω σ' ένα μο-
ναχικό μυτερό ξύλο, όταν το κυνηγούν από
κάτω για να το φτάσουν.

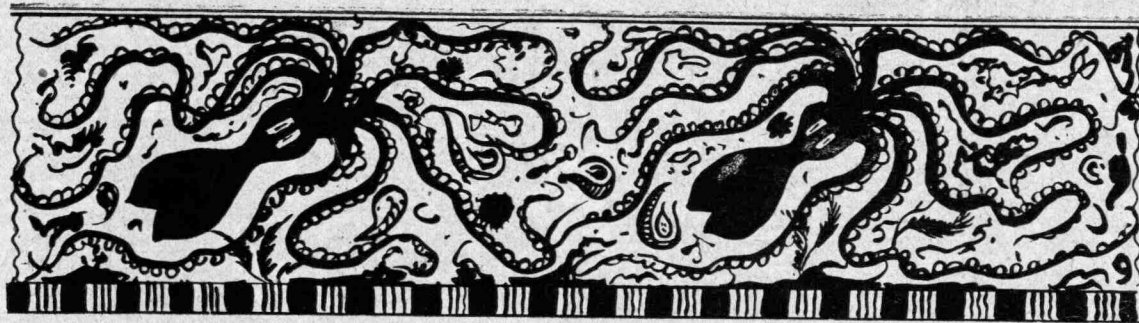
«Δειλό κουφάρι, άκλούθα με, για φεύγω για
σ' αφήνω».

Έτσι λέγει τάχα ή ψυχή προς το σώμα,
σ' έν' από τα ωραιότερα ποιήματα του Μαρ-
κορά. Θα μπορούσε να μπῆ για μοτίβο σ' όλη
την ποιητική εργασία της Πολυδούρη, όπου ή
άγλεινή αυτή δυσαρμονία, ή άγωνιώδης άσυμ-
μετρία άνάμεσα στην έκφραση και στη μορφή
— δηλαδή στην αίσθηση και στο πνεύμα,—
προσθέτει και μιάν-άλληλν άκόμη, δεύτερη
ποίηση πίσω από τις γραμμές της όρατής :
μιά ποίηση τραγική και θηνάσιμη.

Άδράνεια των αισθήσεων και ιλιγγιώδης
κίνηση του πνεύματος, ήμπορεί να νοηθῆ; άλ-
λά, το άντίστροφο, ή άκράτητη ένέργεια των
αισθήσεων, συνοδευμένη από άπόλυτην άδυνα-
μία πνευματική, είνε—και με το δικίο του το
περιγράφει ό Έδγαρ Πόε, — ό πιο φρι-
κτός έφιάλτης του άνθρώπου. Μέσα σε τέτοιον
έφιάλτη είνε γραμμένα αυτά τα ποιήματα.
Έχουν τις άφθονες, μά κι' άπιαστες, τις λαμ-
πρότατες μά άστραπιαζες έντυπώσεις, τις ρευ-
στες και πορώδεις διαθέσεις, όπως προκαλούν
στο μυαλό τα δηλητήρια και τα ναρκωτικά...
Ίστερ' άπ' όλ' αυτά, τι να βγῆ; τάξη, σύν-
θεση, συμμετρία; Τίποτα, πρέπει να κυνη-
γούμε το λυρισμό που φεύγει, τον πόνο που
χάνεται, τον λυγμό που άπομένει μισός, τη
λάμψη που φέγγει διαλειμματικά κ' ύστερα
άφανίζεται, την τεθλασμένη της άστραπής που
είνε έξω από κάθε γεωμετρία.

Η βαρεία κλάψα για το τίποτα είνε
το άλάθευτο σημάδι μεγάλης άρρώστειας, στα
παιδιά. Με το τίποτα κλαίει κ' ή ποιή-
τρια. Με το τίποτα και μ' όλα. Είνε ή μυ-
στηριώδης προαίσθηση του σύντομου τέλους
της. Έπειτα, όταν το τέλος γράφεται
στόν όρίζοντά της καθαρό, ό συνειδητός πό-
νος, δικαιολογημένος πιά, γίνεται άβάσταχτος.
έχει την πειθώ, έχει το δικαίωμα να ξε-
σχιτεῖ σε κραυγές. Τίποτα δεν έσυγκράτησε
την Πολυδούρη σ' αυτό το πάθος,—το βίαιο
πάθος έμπρός στον αιώνιο άποχωρισμό. Η
σοφή τέχνη του Καρυωτάκη, κ' ή πικρή σά-
τιρα όπου καταστάλαξε, της έμειναν ξένη:
έδωσε το αθόρμητο, το άπροσποίητο, το ά-
συγκράτητης γυναικός.

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

ΕΝΑΣ ΤΑΦΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ ξαναεἶδα πάλι τὸ στενὸ σιδερένιο κρεβ-
βάτι τοῦ νοσοκομείου, ὅπου ἡ δύστυχη ἐκείνη
κοπέλλα ἄφηκε τὴν τελευταία πνοή καὶ ξανα-
μίλησα μὲ τὸ γιατρό, ποῦ νύχτες εἶχε ξαγρυ-
πνήσει στὸ προσκέφαλό της.

Μπήκε καὶ σήμερα στὸ μεγάλο θάλαμο
τῶν ἀρρώστων, σκορπίζοντας δλόγυρά του ἔ-
ναν ἀέρα ἡσυχίας καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ ὑπο-
σχεθήκαμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλο νὰ ξαναπαίμε
στὸν τάφο ἐκείνου τοῦ Ἐγρί Καποῦ κοντὰ στὴ
Καλεγαρία Πύλη τῶν Βυζαντινῶν τειχῶν τῆς
Πόλης.... Ὅμως ἄς πιάσουμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν
ἱστορία.

Κατοικοῦσα τότε στὸ βάθος τοῦ Κερατεῖ-
ου κόλπου στὴν πλαγιά ἀπάνω τοῦ Ἀἰθᾶν Σε-
ραῖοῦ καὶ καταγιγνόμενον σὲ βυζαντινὲς μελέ-
τες ἀπὸ τὶς ὁποῖες τόσο σκληρὰ ἦρθε νὰ μὲ
τραβήξει ἡ τελευταία καταστροφὴ τοῦ ρωμαί-
ϊκου.

Τὸ μικρὸ σπιτάκι μου στεκόταν μέσα σὲ
πράσινο κήπου χορταρικῶν κατάντικρα στὰ
τείχη τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιόγων.
Διάλεξα ἐπίτηδες τὸ μέρος αὐτὸ γιὰ νὰ μπο-
ρῶ μὲ περισσότερη ἀγάπη νὰ τὰ βλέπω καὶ
νὰ θαυμάζω τὸ γρανιτένιο τους κατέβασμα κα-
τὰ μάντρα τῆς πράσινης πλαγιάς, ἀρχίζοντας
ἀπὸ τὸ ἐρειπωμένο παλάτι τοῦ Παλαιολόγου,
γιὰ νὰ σμίξουν κάτω ἀδερφικὰ μὲ τοὺς κλοσο-
σιάλους πύργους τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὶς ἐπαλ-
ξες τοῦ Λέοντα.

Ὁ νοικοκύρης μου ὁ Μπάρμπα Θρακιᾶς
δούλευε σὲ κάποιο γειτονικὸ λαχανόκηπο ἀπὸ
κεῖνους ποὺ πατάει τὸ στήθος τους τὸ πελώριο
προπύργιο καὶ γι'αὐτὸ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ γέ-
ροντα μποροῦσα, πλησιάζοντας ἕλους τοὺς
πύργους νὰ ζητάζω μὲ μύριους διαλογισμοὺς
τὰ μαῦρα ἀτράνταχτα θεμέλιά τους καὶ τοὺς
βράχινους ὄγκους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπάνω, τό-
σοι αἰῶνες πέρασαν ἀνήμεροι. Εἶχα ἰδιαίτε-
ρη εὐκολία νὰ μπαίνω σ' ἕλες τὶς σκοτεινὲς
αἰθούσες τῶν φυλακῶν τοῦ Ἀνεμᾶ, ὅπου συ-
χνὰ οἱ Τούρκοι τοποθετοῦσαν νεκροκράββατα
καὶ ξύλα τραβηγμένα ἀπὸ τάφους.

Ὅταν περπατοῦσα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μέ-
ρος τῶν τειχῶν, ἐκεῖ κοντὰ στὸν περίφημο
πύργο τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου ἀκουλουθῶν-
τας ἓνα παράξενο στενὸ μονοπάτι σκαμμένο ἀ-
πάνω στὶς ἐπαλξες, ἔβλεπα μὲ δύσκολα συγ-
κρατημένο ἱλιγγο, βαθειὰ κάτω βουλιαγμένους
τοὺς λαχανόκηπους καὶ μικροὺς τοὺς περβολά-
ρηδες καὶ τοὺς δουλευτάδες.

Τὰ πιὸ ἀψηλὰ δέντρα, τὰ πλατάνια, οἱ κα-
ρυδιές φαινόταν ἀπὸ κεῖ χαμηλές, μὲ κορυφές
ποὺ μόλις δυνόταν νὰ φτάσουν τὴ μέση τοῦ
τείχους, ἐνῶ τὰ τελευταία ἀψηλὰ κλαδιὰ τους
ἔσειόταν στὸ ἥσυχο ἀεράκι σὰν ἀνάλαφρες χο-
ρευτρες.

Ὁ Μπάρμπα Θρακιᾶς συχνὰ τότες ἀπὸ
τὸν κήπο του μοῦ φώναζε βάζοντας τὰ χέρια
δλόγυρα στὸ στόμα. Θὰ μὲ συμβούλευε πιστεύω
νὰ προσέχω ἀπὸ κανένα φοβερὸ πῆσιμο, ἄ-
ξιο τέλος γιὰ ἐρασιτέχνη βυζαντινολόγο, ὅμως
πῶς ν' ἀκουστεῖ ὡς ἐκεῖ ἀπάνω;

Τὸ δειλινὸ ἐκείνος ἀνέβαινε νὰ μιλήσου-
με καθισμένοι κοντὰ σὲ κάποια ἐπαλξή καὶ
συντροφεμένοι συχνὰ ἀπὸ τὸ μουεζίνη τοῦ
γειτονικοῦ Ἀἰθᾶζ ἐφέντη τζαμιοῦ.

Στὸ βάθος ὁ κόλπος ἡσυχος μέσα στὴν
βραδινὴν ἀπανεμιὰ, τελείωνε σ' ἓνα ἀσημένιο
ξεψύχισμα στενοῦ μυχοῦ, αὐλακωμένο ἀπὸ
λιγοστὰ κατκία καὶ βάρκες, ἐνῶ τὸ σπᾶνιο βα-
πόρι τῆς συγκοινωνίας σερόνταν ἀργὰ ἀργὰ
ἀπάνω στὴ λείαν ἐπιφάνειαν, τόσο λείαν ὥστε
ἔλεγε πῶς ἡ πλώρη του, ἔσπανε κάποια γυά-
λινη ἐπιφάνεια γιὰ νὰ προχωρήσει.

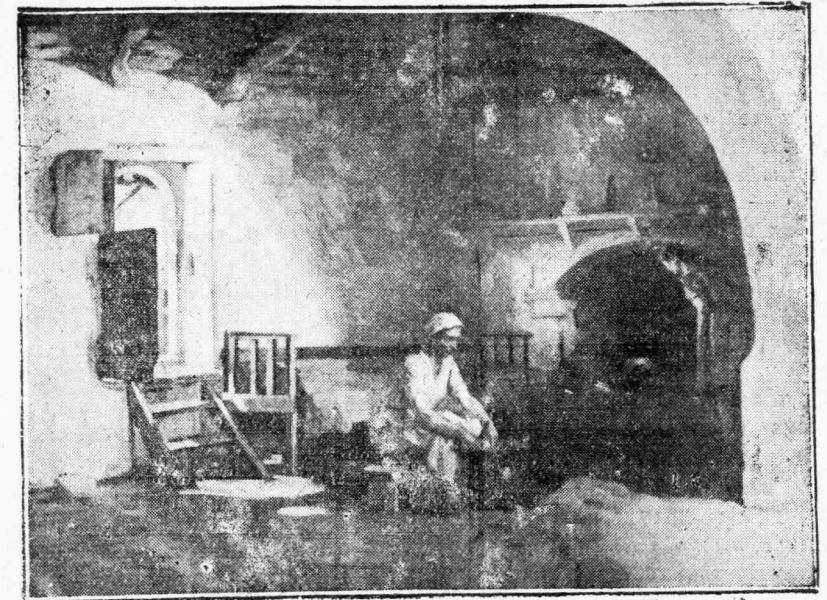
Μιά βραδειὰ, ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς ἀφοῦ
περμεῖνε νὰ φύγει ὁ Μουεζίνης, μοῦ χτύπησε
μὲ ὕψος παράξενο τὸν ὄμο. Τὸν κοίταξα: Κα-
τόπι μ' ἔδειξε τὴν ξαπλωμένη κατάντικρα ἀσι-
ατικὴν ἔκταση, μὲ τὶς κορυφές τῶν γαλανῶν
βουνῶν καὶ τῶν κατάφυτων λόφων.

— Ἐκεῖ κάτω, εἶπε.

— Ναι, τί;

— Ἐκεῖ, ποῦ γίνεται ὁ πόλεμος ἡ γυναί-
κα τὸ παιδί μου, τί γίνεται ἀραγες ἐκεῖ πέρα;
Κατέβασα τὸ κεφάλι χωρὶς ν' ἀπαντήσω. Ὁ

Α. ΓΕΡΑΛΗ

Ο ΦΟΥΡΝΟΣ

καρδιοφάγος φόβος βασάνιζε καὶ μένα ἀπὸ
μερικὸν καιρὸ.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς ἀναστενάξε. Ἀπὸ
μέρες ἀκούοταν πολλὰ κακὰ γιὰ τὸν ἑλλη-
νικὸ στρατό, ποῦ πολεμοῦσε κουρασμένος,
τσακισμένος, σ' ἄχανα ἐκεῖνα βάθεια. Ἀπὸ
μέρες πολλὲς βαποριές δλόκληρες φευγάτοι
καὶ διωχόμενοι, ἀπ' ἔλα τὰ παράλια τῆς Μαύ-
ρης Θάλασσας περνοῦσαν τὸ Βόσπορο καὶ ἡ
τραβοῦσαν νὰ κατασταλάξουν σὲ κάποια πα-
ράλια τῆς Ἑλλάδας, ἢ ἐβγαίνουν ἀσπίτωτοι
καὶ πεινασμένοι, γυμνοὶ στὴν Πόλη, ζητώντας
κατχτόπι κουρνιασματος μέσα στὶς ἐκκλησίες,
στὰ μισοερείπωτα χτίρια, στὶς αἰθούσες τῶν
νοσοκομείων. Τὰ ἴδια καὶ ἀπὸ τὶς παραλίες τῆς
Προποντίδας.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς μὲ ζῦπνησε ἀπὸ τὴ
συλλογὴ μου.

— Ἐαίρεις κανένα νέο ἀπὸ τὸν πόλεμο;

— Ὅχι.

— Ἀλοῖμονο, δὲν ἔχω καὶ ἐγὼ καμμιά
εἰδηση, τί νὰ γίνεται ἡ γυναίκα, τὸ παιδί μου.
Πές μου τί θὰ γίνε;

— Ἐσκυψα τὸ κεφάλι.

— Ἐαίρω καὶ ἐγὼ;

Μ' ἂν δὲν ξαίρεις ἐσὺ, ἐγὼ τί νὰ ξαίρω,
ἀγράμματος ἄνθρωπος.

Μείναμε σιωπηλοί.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς εἶχε δυθίσει τὸ
πρόσωπο μέσα στὶς παλάμες. Ἐγὼ ἔμεινα μὲ
τὰ μάτια καρπωμένα ἀντίκρου πρὸς τὴν Ἀσία,
ὅπου γραφόταν τώρα μὲ πύρινα καὶ αἱματω-
μένα γράμματα μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ρω-
μαϊτικὲς καταστροφές.

Ἡ σερὰ εἶταν δλοήσυχη πλέοντας σὲ
μιὰν ἄχνα γαλανῆς ὀμίχλης. Οἱ δεντροφύ-
τευτες κορυφές τῶν λόφων τῆς Χρυσούπολης

ξεχωριζόταν σὰν ὄνειρα μέσα στὴν ἀέρινη
ἐκείνην ἀγκαλιά, ἐνῶ πιὸ βαθειὰ τὸ βουνὸ του
Ἁγίου Ἀἰξεντίου, μιὰ ὑψωνόταν σὲ κορυφὴ
δμαλές, δλογάλανες καὶ μιὰ, κατεβαίνοντας
τελείωνε σὲ πλαγιὲς γεμάτες ἄρμονια.

Σὲ κάποιο χαμηλῶμα τῆς ὀροσειρᾶς τὸ
ὀπίσθιο βουνὸ τῆς Ὀξειᾶς φαινόταν ἀπὸ πάνω
του σὰν κρεμασμένο, δείχνοντας ἓνα πελώριο
γρανιτένιο κυανὸ δόντι.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς ξαναρώτησε.

— Ἀραγες καὶ τὸ χωριὸ μας, ἄδειασε
καὶ αὐτὸ, κάηκε σὰν τόσα ἄλλα καὶ οἱ δικοί
μας φεύγουν τώρα κωνηγημένοι καὶ γυμνοὶ
μπροστὰ στοὺς Τούρκους; Κούνησα τὸ κεφά-
λι μὴ γνωρίζοντας τί νὰ πῶ.

Μείναμε δυθισμένοι σὲ φοβερὴ ἀγωνία.
Σιγὰ σιγὰ ἡ νύχτα ἦρθε ν' ἀφανίσει ἀπὸ τὰ μά-
τια μας ἕλες τὶς ἀντικρινὲς ἐκείνες στεριές,
ὅπου ἀρχίζαν τώρα ν' ἀνάφτονται στὶς ἀνη-
φοριές τους τὰ λαμπερὰ καρφιά τῶν ψώ-
των.

Γύρισα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος,

— Ὁ θεὸς νὰ βοηθήσει εἶπα τὰ μπάρ-
μπα Θρακιᾶ.

— Ναι.

Ἀντίκρου μου τώρα ἡ σειρὰ τῶν τειχῶν
ἀρχίζε νὰ μπαίνει στὸ σκοτεινιασμά. Οἱ γι-
γαντένιοι μονάχα ὄγκοι τῶν πύργων ξεχωριζό-
ταν ἀψηλοὶ καὶ πελώριοι ἀπὸ ἀπόσταση σὲ
ἀπόσταση.

Ὁ γέροντας σηκώθηκε καὶ μὲ χαιρέτησε
νὰ φύγει. Προχώρησε σὰ μαύρη σκιά μὲ τὸ
κεφάλι χαμηλωμένο καὶ ἔπειτα ἀφανίστηκε
πίσω ἀπὸ τὸ σκοτεινιασμένο τεῖχος.

* *

Μείναμε πολλὲς μέρες ἀκόμα χωρὶς εἶ-

ηση. Τὰ θαπύρια ἐρχότανό λοένα κουβαλών-
τας πάντα φορτία τομαριῶν γυμνῶν καὶ πει-
νασμένων, με τὴν ψυχὴ στὸ στόμα.

Ἔνα πρωτὴ ἦρθε κάποιος. Χτύπησε τὴ
θύρα τοῦ σπιτιοῦ μας γιὰ νὰ μιλήσει τοῦ γέ-
ροντα. Κατόπι ἐμπάρμπα Θρακιᾶς ἦρθε καὶ
με φώναξε.

— Πᾶμε γλήγορα, μ' ἕνα τρεχαντήρι
ἦρθαν οἱ δικοί μου.

Πῆρα τὸ καπέλλο.

Προχωρήσαμε στοὺς δρόμους μέσα τοῦ
Ἐγγι-Καποῦ με τὰ παλιὰ μισογκρεμισμένα
καλντερίμια, κατεβλίνοντας σκαλοπάτια κατη-
φόρων, ἀνάμεσα ἀπὸ σπίτια τούρκικα κι' αὐ-
λὲς τζαμιῶν, ὅπου ἄλλοῦ ὄρθα καὶ ἄλλοῦ πε-
σμένα στεκόταν μάρμαρα τάφων τούρκι-
κων.

Ἐπειτα ἀκολουθήσαμε τὸν πλατὺ δρόμο
τοῦ Τζουμπαλιοῦ. Ἐκεῖ, κοντὰ στ' ἀραγμένα
κατκία, τίς γολέτιες καὶ τίς μπομπάρδες στε-
κόταν τὸ τρεχαντήρι.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς ἀνέβηκε περπατών-
τας ἀπάνω σ' ἕνα μακρὸ στενὸ σανίδι.

Κάποια γυναῖκα χωριανοντυμένη με μαυ-
ρο φουστάνι μακρὸ ὡς τοὺς ἀστραγάλους πε-
ρίμενε. Ἐτρεξε καὶ τὸν ἀγκάλιασε, ἐνῶ δά-
κρυα ἔτρεχαν ἀπ' τὰ κουρασμένα της μάτια.

Πῆρε τὸ γέρο ἀπὸ τὸ χέρι.

— Τὸ παιδί μας εἶναι ἄρρωστο ἐκεῖ στὴν
πλώρη.

Σε μιὰ γωνιά, σ' ἕνα μουσκεμένο ἀπὸ τὴ
βροχὴ στρώμα κοιτόταν ἕνα κορίτσι. Φαινό-
ταν ὡς εἴκοσι χρονῶ, τὰ μάγουλά του κατα-
κόκκινα ἀπὸ τὸν πυρετό, τὰ μάτια ἀστραφτερά,
τὰ ξανθὰ μαλιὰ ἄνω κάτω.

— Ὄλη τὴ νύχτα ἔδρεχε, εἶπε ἡ γυναί-
κα, πῶς νὰ προφυλαχτεῖς, ἡ κουβέρτα πλη-
μμυρισμένη, τὰ πάντα μουσκεμένα.

Στάθηκε μιὰ στιγμή.

— Ἐξήντα ἄνθρωποι ὁ ἕνας ἀπάνω στὸν
ἄλλο.

Ὁ γέρος ἀναστένανε. Βγήκε καὶ σὲ λίγο
ξαναγύρισε συνοδευμένος ἀπὸ δυὸ χαμάληδες
ποῦ σήκωναν ἕνα ξύλινο φορεῖο.

Τοποθετήσαμε τὸ κορίτσι ἐκεῖ μέσα κι'
ἄρχισε κατόπι μιὰ θλιβερὴ ὁδοιπορία ἀνάμεσα
ἀπὸ τοὺς μελαγχολικοὺς δρόμους τοῦ Τζου-
μπαλιοῦ, τοῦ ἐδραϊτικοῦ Μπαλατᾶ πρὸς τὸ Ἀϊ-
δὴν Σεράϊ.

Μπροστὰ τὸ φορεῖο, ἀπὸ πίσω ἡ γυναῖκα
με τὸν ἄντρα της.

Ἐγὼ περπατοῦσα μακρύτερα γιὰ νὰ κά-
μω ὅσο μποροῦσα λιγώτερο αἰσθητὴ τὴν πα-
ρουσία μου. Ἡ ἄρρωστη βογγοῦσε κάτω ἀπὸ
τὰ παπλώματα ποῦ εἶταν σκεπασμένη, λὲς καὶ
πνιγόταν.

Στὸ δρόμο οἱ περαστικοὶ παραμέριζαν
γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξουν δρόμο, ἐνῶ ἐδῶ κι' ἐκεῖ
ἀπὸ τὰ παράθυρα οἱ γυναῖκες πρόβαλαν λυ-
πημένες τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ μᾶς παρακολουθή-
σουν.

Οἱ χαμάληδες ἄσθμαιναν, κι' ὁ ἰδρώτας
ἔτρεχε ἀπὸ τὰ πρόσωπά τους.

Φθάσαμε στὸ σπῆτι κι' ἀποθέσαμε τὴν
ἄρρωστη σ' ἕνα κρεβάτι. Κατόπι ἀπὸ λίγη
ῥα ξανακατέβηκα πίσω στὸ Φανάρι νὰ φω-
νάξω ἕνα γιατρὸ ποῦ ἐρχόταν καὶ στὸ φτωχό-
τερο ἄρρωστο, τὸν πιὸ δασανισμένο.

Εἶταν ἕνας νέος τριαντάρης μελαχροινὸς
με μαλιὰ μαύρα χωρισμένα στὴ μέση.

Ἐπηρετοῦσε στὸ μεγαλονοσοκομεῖο τοῦ
Ἐπιαυργίου.

Ἦρθε κι' ἐξέτασε τὸ ἄρρωστο κορίτσι.

Φοβόταν περιπνευμονία, βρογχίτη. Ἐ-
στερα ἔφυγε.

Ἐμείνα στὴ σάλα μαζὺ με τὴ γυναῖκα
καὶ τὸ γέροντα. Καθόμασταν σιωπηλοὶ ἐνῶ ἐ-
κείνη διηγόταν.

— Ὁ στρατὸς πιεζόταν πρὸς τὴ θάλασ-
σα. Τὰ χωριά ἄδειάζαν, ἔφευγαν ὄλοι.

Στὸ λιμάνι ἄραζαν μερικά τρεχαντήρια,
ἐκεῖ στριμώχτηκε ὄλο τὸ χωριό.

Ἡ γυναῖκα τὴν τελευταία στιγμή πρὶν
φύγει εἶχε κλείσει με κλειδαριὰ σιδερένια τὴν
πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της. Τὸ ἴδιο εἶχαν κάμει
κι' ἄλλοι σὰ νὰ εἶταν νὰ τὰ μετανοίξουν.

Κατόπι τὰ τρεχαντήρια ξεκίνησαν.

Οἱ ψαράδες εἶχαν ἀφίσει τοὺς γρίπους,
οἱ ζευγολάτες τὰ δῶδια τους, οἱ τσοπάνηδες
τὰ πρόβατα καὶ τὰ κατσίκια.

Σε λίγο οἱ παραλίες ξαναγέμισαν πάλι.
Μακρὸς συρφετός, ἀνθρωποκόπαδο, γυμνό, ξυ-
πόλυτο, κουρελιασμένο...

Ἄκουα πλέοντας σὲ τρομερὴ ἀπελπισία.

Ἡ γερόντισσα ἔκλαιγε, ἀνκφέροντας ὀνό-
ματα τόπων καὶ ἀνθρώπων.

Ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς σκούπιζε τὰ δά-
κρυά του. Γνώριζε καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς
ἀνθρώπους.

Τραδῆχτηκα στὴν κάμαρά μου καὶ κάθι-
σα κοντὰ στὸ παράθυρο.

Τὰ μάτια μου ἀντίκρισαν πάλι τοὺς πελώ-
ριους Βυζαντινοὺς δγκους.

Συλλογίστηκα τίς φοβερὲς ρωμαϊκές κα-
ταστροφὲς ὅσες εἶχαν ἀντικρύσει πρὶν ἀπὸ τό-
σους αἰῶνες καὶ τὴν τωρινή, τὴ σημερινή, τὴν
κολοσσιαία.

Κοίταξα καλὰ καλὰ τοὺς πύργους. Τὰ ρη-
μαγμένα τους μέτωπα μέσα στὸ συννεφιασμένο
ἀπομεσήμερο, ἔπαιρναν ἕνα βαρὺ μολυβένιο
χρῶμα. Τὰ φυτρωμένα κάπου κάπου στίς κο-
ρυφὲς των δέντρα ἔτρεμαν στὸν ἥσυχον ἄερα
κι' οἱ κισσοὶ ἔρριχναν τὰ πλοκάμιά τους γιὰ
νὰ σκεπάσουν τίς καταστραμμένες πλάτες με
τὰ πελώρια ρήγματα καὶ τίς ὀπὲς ἀπ' ὅπου
ἔπαιρναν γιγαντιαία ἀνάσα καταστροφῆς οἱ
ὕγροι θῆλοι καὶ τὰ σπήλαια τῶν θεμελίων.

Ὁ νοῦς μου στοιχειωνόταν ἀπὸ σκοτει-
νὲς σκέψεις καὶ μιὰ βυθιζόταν στὴν ἀνάμνηση
τῆς παλιᾶς τραγικῆς ἱστορίας τῆς ρωμισσοῦνης
καὶ μιὰ ἔτρεμε γιὰ τὴ μελλούμενη. Τὴν ἄλλη
μέρα ὁ γιατρὸς βρήκε χειρότερα τὴν ἄρρωστη.

Ὄλη τὴ νύχτα ὁ πυρετὸς τὴν εἶχε βασα-
νίσει. Στὸ παραγμένο μέσα μυαλό της κυριαρ-
χοῦσε μιὰ εἰκόνα. Ἐνας ἄντρας ποῦ ἄλλες
φορὲς τὸν ἔδλεπε κάθε βράδυ στὸ γειτονικὸ
χωράφι νὰ περπατάει δλοήσυχος μέσα στ' ἀ-
ραβοσίτια του, νεκρὸς τώρα στὸ πλάι της.
Τὸν εἶχαν σκοτώσει μπροστὰ της.

Με τὸ περπατήματα τῆς ἄρρωστης ἔσιμιγε
καὶ τὸ παράπονο τῆς γερόντισσας.

Χανόταν ἡ χριστιανοσύνη.

Τὴν παραμονὴ τοῦ φεγγιοῦ εἶχε πάει
στὴν ἐκκλησία νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸ Σταυρω-
μένο. Τὸν εἶχε παρακαλέσει νὰ σώσει τὸν κό-
σμο του.

Ἄδικα. Ὁ Χριστὸς κρεμόταν με κατεδα-
σμένο τὸ κεφάλι, γεμάτος θλίψη ἀπάνω στὸ
Σταυρὸ του λὲς καὶ τίποτα δὲ συλλογιόταν.

Μιὰ ἀμαρτωλὴ σκέψη εἶχε περάσει τότες
ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς γυναίκας.

— Εἶταν τόσο ἀδύνατος, τόσο ἀνήμπορος,
ποῦ ν' ἀφίνει νὰ χάνεται ἡ χριστιανοσύνη.

— Ἄχ, ἀναστένανε ἡ γυναῖκα.

Ἐμείνα ὄλη τὴ νύχτα ἀγρυπνὸς ἀκούον-
τας τὸ βογγητὸ καὶ τὸ παραλήρημα τῆς ἄρρω-
στης.

Ὁ γιατρὸς ἦρθε πάλι καὶ παράγγειλε νὰ
μεταφέρομε τὸ κορίτσι στὸ νοσοκομεῖο. Πάλι
με τὸ σανιδένιο φορεῖο.

Ἀνέβηκαμε τὸν ἀνήφορο καὶ βγήκαμε
ἀπὸ τὴν παλιὰ Μυριάνδριο Βυζαντινὴ πύλη, ἴ-
σια κατὰ μᾶκρος τῶν ἀτελειώτων βυζαντινῶν
τειχῶν τοῦ Θεοδοσίου.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά αὐτὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλ-
λη τούρκα νεκροταφεῖα.

Πέρα κάτω τὸ νοσοκομεῖο, τραγικὸ, μέ-
σα στὴν ἀτελειώτην ἔκταση τῶν κάμπων. Εἶ-
ταν τώρα γεμάτο ἀπὸ ἀσπίτωτους δυστυχισμέ-
νους πρόσφυγες διωγμένους ἀπὸ τὰ χωριά τους.

Πεινχθέντοι, ὠχροὶ ἔδειχναν τὰ πρόσωπα
τους ἀπὸ τίς ἥσρες καὶ τὰ παράθυρα περιμένον-
τας βοήθεια καὶ ἐλεημοσύνη.

Ἡ συνοδεία τοῦ φορεῖοῦ μπήκε σ' ἕνα
πελώριο θάλαμο καὶ τὸ ἄρρωστο κορίτσι το-
ποθετήθηκε σ' ἕνα σιδερένιο κρεβάτι.

Ἐμείνα ἐκεῖ δλοκλήρη τὴ νύχτα με τὸ
γιατρὸ ἐπειδὴς ὁ μπάρμπα Θρακιᾶς εἶχε φύ-
γει νὰ ἴδει τὴν γερόντισσά του, ποῦ τὴν εἶχαν
κλείσει τώρα σὲ μιὰν ἐκκλησία τοῦ Γαλατᾶ
γιὰ νὰ τὴ στείλουν στὸν Πειραιᾶ με τὸ πρῶ-
το θαπύρι.

Ἡ ἄρρωστη κοιόταν ἀπὸ τὸν πυρετό, γε-
μάτο δόγγους καὶ κραυγὲς φόδου.

Ἐστερα πάλι μιὰ γλύκα ξεχυνόταν στὸ
πρόσωπό της.

Τὸ παρκαμύλημά της γινόταν ἡμερο κι'
εὐτυχισμένο.

Εἶναι ἀνοιξή καὶ τὸ χωριὸ της λούζεται
μέσα στὸ μοσκοδόλητον ἄερα.

Τρέχει με τ' ἄλλα χωριατόπαιδα ἀπὸ μο-
νοπάτι σὲ μονοπάτι, τρέχει καὶ φορεῖ ἕνα κόκ-
κινο ἀγαπημένο της παιδικὸ φουστανάκι. Μέ-

σα στοὺς κάμπους ἀκούονται ντάγγ ντάγγ τὰ
κουδουνίσματα τῶν μουλαριῶν καὶ τῶν ἀλόγων
ποῦ γυρνοῦν με τὰ κρηφίνα γεμάτα χορταρικά
ἀπὸ μπροστάνια.

Τὰ δάκρυα πλημμυρίζουν τὰ μάτια τῆς
ἄρρωστης.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγα καὶ γὼ στὴν ἐκκλη-
σία τοῦ Γαλατᾶ, ὅπου βρισκόταν κλεισμένη
ἡ γερόντισσα.

Εἶταν περιτριγύριστὴ ἀπὸ χωροφύλακες
καὶ κομμένη κάθε συγκοινωνία ἀναμεταξὺ μέ-
σα κι' ἐξω.

Ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ βρωμοῦσε ἀπὸ ἀκα-
θαροσία.

Κλάματα γέμιζαν τὸν ἄερα.

Μερικὰ καντήλια ἔφεγγαν ἀδύνατα, ἀψη-
λά ἀντίκρου στίς εἰκόνας.

Ἡ γερόντισσα ἦρθε κοντὰ στὴ θύρα σκί-
ζοντας τὸ πλήθος κι' ἀγωνιῶντας νὰ μάθει γιὰ
τὴν κόρη της. Δὲν εἶχα καλὰ νέα νὰ της πῶ.

Κάθισα μόνος στὴν κάμαρά μου.

Τὸ ἀπομεσήμερο εἶχα παρακολουθήσει ὁ-
λο τὸ ἀνθρωποκόπαδο τῆς ἐκκλησίας νὰ φορ-
τώνεται ἀνάκατο καὶ ξεσκισμένο σὲ κάποιο θα-
πόρι γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχε φύγει μαζὺ
κι' ἡ γερόντισσα χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ ἴδει
μιὰ φορὰ στερνὴ τὸ ἄρρωστο παιδί της.

Εἶμουν βυθισμένος σὲ τρομαχτικὴ θλίψη.

Ἐξω ἕνα μελαγχολικὸ σελιγνόφεργο ἔ-
λούζε με φῶς ἀδύνατο τὰ πελώρια τείχη.

Παρατηροῦσα τὴν πένθιμη ἐρειπωμένη ἔκ-
τασή τους, με τὴν ἀτέλειωτη σειρά τῶν κατα-
στροφῶν τεττωμένη ἀπὸ πύργο σὲ πύργο.

Καὶ μιὰ ἀκόμα σήμερα καινούρια....

Ξενύχτισα πολλές φορές στὸ νοσοκομεῖο.

Ὅσες αἰθουσες εἶταν ἄδειες γέμιζαν ὁ-
λοένα ἀπὸ καινούγιο πλήθος διωγμένων καὶ
ξεπατωμένων ἀτύχων, ποῦ κατέβαιναν ἀδιάκο-
πα ἀπὸ τίς ἀσιατικὲς παραλίες ἀνακατωμένοι
με τ' ἀπομεινάρια τοῦ στρατοῦ.

Σε λίγο ἄδειάζαν πάλι καὶ τὸ ἀνθρωποκό-
παδο φορτωνόταν σ' ἄλλα θαπύρια γιὰ τὸν
Πειραιᾶ καὶ τὴ Θεσσαλονίκη.

Σχηματιζόταν συνοδεῖτες θλιβερὲς βαλμέ-
νες στὴ γραμμὴ, ποῦ διάβαιναν περπατώντας
ἀνάμεσα στοὺς δρόμους.

Εὐπόλητοι μεσόγυμνοι, σέρνοντας κάτω
ἀπὸ τίς ἀμασχάλες ἡ στὴν πλάτη κάποιος ἔ-
να μπόγο κάποιος ἕνα στρώμα. Μερικοὶ, ὅσοι
εἶχαν ξεκάμει ἀπὸ τὸ πᾶν, περπατοῦσαν κι-
νῶντες ἄδεια χέρια.

Ἐνα ἀπομεσήμερο με φώναξαν ἀπὸ τὸ
νοσοκομεῖο.

Ἐτρεξά μαζὺ με τὸ γέροντα.

Ἡ κοπέλλα εἶχε πεθάνει.

Τὰ χεῖλια της ἔμοιαζαν νὰ χαμογελοῦν.
Ἴσως ἡ στερνὴ θύμησή της νὰ εἶταν εὐχάρι-
στη, ὁ γιατρὸς εἶχε ἀκούσει μερικά στερνά της
λόγια.

Ἐνα μικρὸ λιμανάκι ὅπου λικνίζονται
στὰ πράσινα νερὰ οἱ γλάροι.

Από μακριά ακούονται φωνές παιδιών που παίζουν μέσα στ' αμπέλια. Στην άκρογιαλιά ή μιὰ διπλωρωμένη κοντά στην άλλη στέκονται οί μπομπάρδες.

Έχει βρέξει τή νύχτα κι' όλες άνοιξαν τά πανιά νά στεγνώσουν στόν ήλιο. Τοποθετήσαμε τήν πεθαμένη στην νεκροφόρα. Κατά μακρος πάλι τών τοιχών από τήν Μελανδησία Πύλη ως τή στενή τών Καλεγαριών.

Έκει στο φτωχικό νεκροταφείο του Έργρι Καπού, κατάντικρα στο έρειπωμένο ανάχτορο τών Παλαιολόγων δίπλα στη βαθεία βυζαντινή τάφο του Θεοδοσίου.

Έκει κοντά σε κάποιες άκακίες, πλάι σ' ένα κυπαρισιάκι άποθέσαμε τó δύστυχο κορίτσι.

Είμαστεν τέσσερις στη θλιβερή έκείνη

κηδεία. Ο μπάριμπα Θρακιās, ó γιατρός του Έθνικοσ νοσοκομείου, έγω, κι' ένας μετριόφρονος διηγηματογράφος από τó Φανάρι.

Η μητέρα τής κοπέλλας δέ θα ιδεί ποτε τόν τάφο του παιδιού της, γιατί περπατά πρόσφυγα, ποιός ξαίρει ποσ, στην Έλλάδα.

Όταν ολοκάθαρες νύχτες τó φεγγάρι μ' ακατάλυτην έπιμονή διαδοχής χαμοσ και ξαναζωντανέματος βγαίνει νά χαϊδέψει με τó πανάρχαιο φώς του τά γρανιτένια βυζαντινά χαλάσματα, ó πύργος του Φραντζή τρίτος στη σειρά του τείχους τών Κομνηνών ξαπλώνοντας σιγά πελώρια περικλείνει στη στοργική άγκαλιά του τó δυστυχισμένο τάφο τής κοπέλλας.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΗ ΣΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ ΜΟΥ

(άφιερωμένο στη μνήμη τής Μαρίας Πολυδούρη)

Ψυχές που σάς έλάτρευα στα χρόνια τής ζωής σας, κι' είσαστε τώρα τ' άφταστο για μένα ιδανικό, που τή γαλήνη έδειλάξα να δίξω τής σιωπής σας και μ' ένα ακόμα δάκρυ μου, μην κάνω σας κακό.

Άγιες ομιές που δύναμη πέρω από σας να ζήσω, κι' ό μόνη έσείς ύπόσχεση για μιὰ νεοσύνη αήγη, συρμένη από τόν πόνο μου, μιὰ χάρη να ζητήσω έρχομαι τώρα και φίλω τήν άλαφριά σας γή.

Για να σας ομιζώ ντύθημα τήν ψυχική στολή μου κι' είμαι δη μιὰ κατάνυξη κι' ύποταγή βαθεία, νοιώθω να γέρνη εύλαβικά στα κάτω ή κεφαλή μου κι' άς βράζει τού άλλους μέσα μου κι' άκράταγη ή φωτιά.

... Θάθελα αυτή που ξέφυγε απ' τής ζωής τó δρόμο κι' έρχεται τώρα άλύγιστη θλιμένη σιωπηλή, με χαιρηλά τα μάτια της και με γυμνό τόν ώμο, σαν άπλερο τά χέρια σας να τήν δεχτούν πουλί.

Για να χαρή τόν έρωτα και τά λαμπρά της νεάτα και τά κρινοδαχτύλια της ή Μούσα να φιλή, θα μάτονα τά πόδια μου σιής γής τήν μάθε σιράτα, ως να τής βρω τ' άνεύρετο βοτάνι που ώφελεί.

Μα πρώτη αυτή παράτησε τó μάτιο τόν άγώνα κι' απ' τά μεγάλα μάτια της τραβήχτηκε τó φώς... Ήταν μ' ά έρινη, χλωμή κι' έφήμερη άνεμίωνα, για τó έρό σας μάζωμα, θαν άξιος στο'ιούσ!

Και σό, που ακόμα άπάνω μου κρατώ τή ζεστασιά σου πάρινης, κοιμησέ της. στην άδεια σου άγκαλιά, κι' έκείνα που μου στέρησες, Μαρούλα, τά φιλιά σου, όλα σ' αυτήνε δώσέ τα που τόσο είναι γλυκιά!

Κ' έτοι ως θε νάναι δόλεθρομο τó μητρικό σου χάδι, να τήν πλανά πώς τάχατες τó παίρνει απ' τή ζωή για να ξεγρά πώς βρισκείται μες τó αιώνο βράδυ και σ' άχαμνά τά στήθια της πώς στέρεψε ή πνοή....

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΕΓΕΙΑΚΗ ΩΔΗ

Για τή Μαρία Πολυδούρη

Σβένεται πεθαίνει άμίλητη μες τόν βαθύ της πόνο με τάψηλό της μέτωπο να μίνι φλογρό, μόνο τά μάτια άπόμειναν σαν δυό λαμπάδες μόνο να φέγγουν ένα σώμα πλέον νερό.

Κι' ό νύμφες-θούλοι τών δασών, κι' Ίσικιά πελάη κι' άρχαία μιὰ λύρα έκάλυψαν μ' άφρους τά θεία νερά, ώϊμέ θρηγείστε, ή Μούσα μας ξαν' άποχαιρετάει τó φώς και σβένει άδάκρυτη, για δεύτερη φορά!

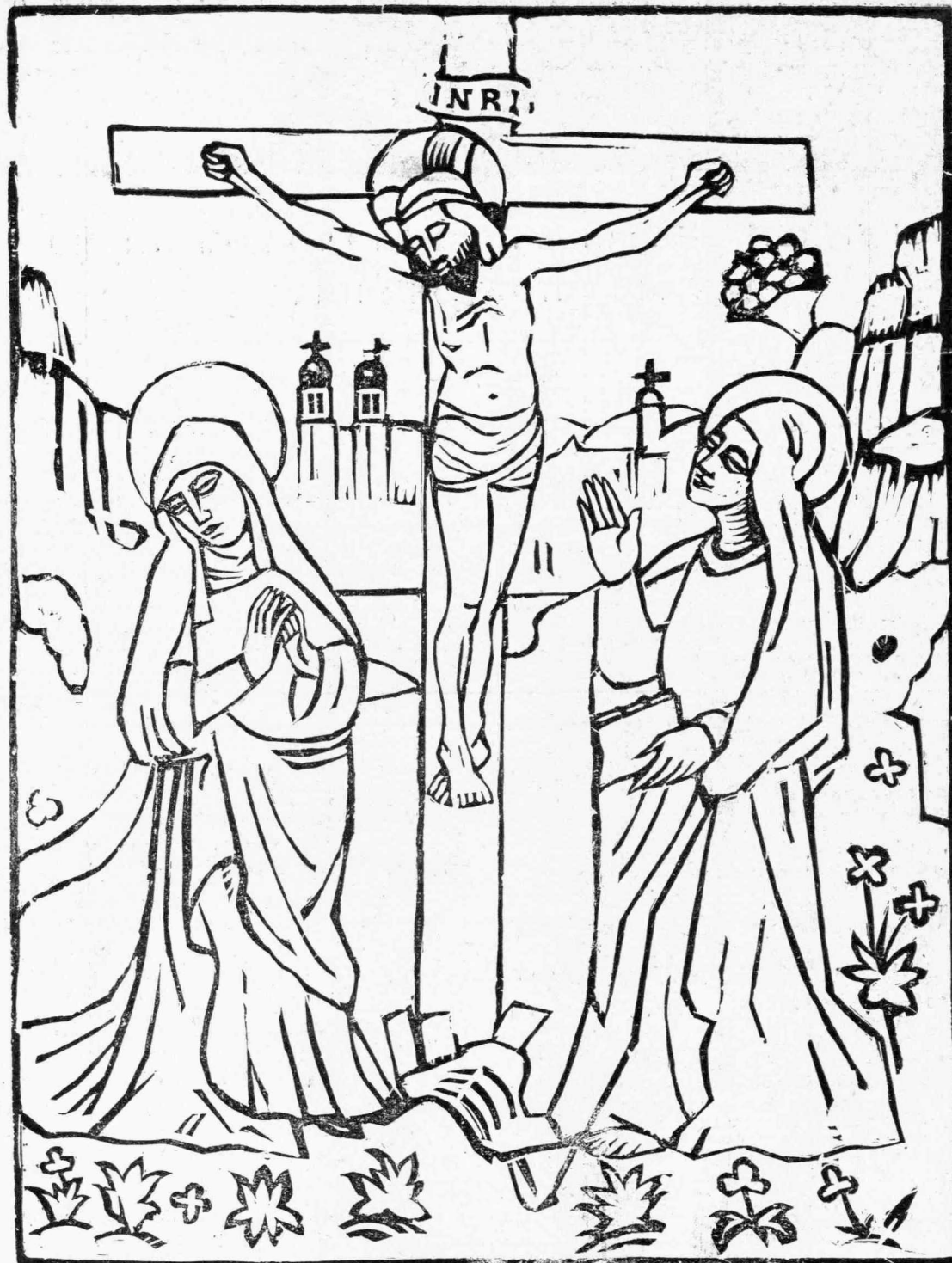
Μιὰ όργη του Δία τήν χτύπησε μ' άνήλιο κερανό και στην πληγή της π' άνοιξε στο μαρσαμό τή πύλη τó χρυσομέλι έγλύκασε τ' Απώλλωνα ήλαρό κι' έπαντα μέλει ο Φοργικός αυλός στα ώγρά της χείλη.

Κι' ήλεως φανοσ, ψυχοπομπέ, στο θλιβερό σου άκάτι που θα οδηγείς τήν Μούσα μας στο κύμα τών Σιγών κι' ό χαμογέλασε αν μπορείς τήν ώρα τήν ύστατή, που θάνεβεί σ' άκροβόλο στην «Νήσο τών νεκρών».

Φεγγάτοι άνέσπεροι ούρανοί, λιβάδια και νερά κι' Ίσικιο προσιμένον γνόριμοι να τήν καλοδεχτείτε κι' ακόμα ή πολυπόθητη τών «Ελεγείων» ομιά, μαζί τής λήθης τó νερό μαζί να πάν να βρούνε!

Νύμφες κι' ό θείνες τών νερών κ' έού ό Καστάλια βρύση, Ωϊμέ σās φέρω μόνημα πιπό και θλιβερό. Ήρεμα ό κύκνος στην σιωπή τών τελευταίων ώρων, κάτω από τάσπρα τó στερό τραγούδι του έχει άρχισι.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

Η ΣΤΑΥΡΩΣΗ

(ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΔΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ)

ΟΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΜΑΝΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΩΝ ΜΑΣ

Ο ακαδημαϊκός ρομαντισμός στην ελληνική τέχνη: ένα θέμα με μικρό πλάτος αισθητικής προβολής, που ως χθές το παρουσιάζαν με τεράστιες αξιώσεις—κούφα και ασίδητα απέναντι από τα πραγματικά γεγονότα.

Στην αρχή του 19ου αιώνα όταν τα χατζάρια και τα μαρούτια άπλωναν κορμιά για ελεύθερες ιδέες και απολύτρωσες απ' τη σκλαβιά του βίβαρου κατακτητού της Πατρίδας μας, τέχνη δεν υπήρχε σε μας. Έπλυναν, στη Γαλλία αντίθετα οι εικαστικές τέχνες διευρύνονταν επί αιώνες, τους αιώνες της σκλαβιάς μας, την μεγάλη ιστορία τους—και ανέβαιναν τον τόνο της αναβίωσης μορφών—όγκων—σχημάτων συνθετικών και ισορροπημένων: με μέσα στιβαρά και κλιμακωτά. Δηλαδή το ένα γεγονός έρχονταν σαν φυσική συνέπεια και λύσις πίσω απ' τ' άλλο.

Έπειτα από τον Έκρ και τον Ρύντ, μία τριάς διαλεκτών ζωγράφων, άφινε την ποιητική πειθαρχημένη ακαδημία που χαρακτηρίστηκε κλασικισμός—και έδινε με το ανάστημά της τη γνώμη της, με έργα πιστικά και άποκαλυπτικά για το σταθμό της αντιπροσωπευτικής εποχής της.

Ο Κορώ—ο Κουρμπέ—ο Ντελακρουά. Αυτοί οι τρεις γίγαντες της ζωγραφικής του 19ου αιώνα—άσπυραν νέους δρόμους στην γενική τέχνη μεταξύ των ανθρώπων ή έβλεπαν για πάντα σ' αυτούς με βάσι την πραγματική δημιουργία—το δικαίωμα της προσωπικότητας. Δηλαδή να ποζάρουν με τα μέσα της δικής των προσωπικότητας και της πηγιάς σε κληρονομικότητα μορφής, των θεμάτων της αισθητικής και τεχνικής των ιδιοσυγκρασίας ως έκφρασης και ως ιδέας.

Ο πρώτος ρεαλιστής με φανερή την επίδραση της Ιταλικής αναγέννησης στα πρώτα του βήματα και μετέπειτα επαναστατής και δάσκαλος της απλοποιημένης μορφής των έργων με μέσα εμπροσειονιστικά. Ίσως φανεί σε μερικούς παράξενο. Ο δεύτερος στα λιγώτερα έργα του ακαδημαϊκά ιδεαλιστής και μετέπειτα δάσκαλος του ισχυρότερου ρεαλισμού. Και ο τρίτος ζωγράφος του κατ' έξοχον θέματος και άρχηγός του στιβαρού ρομαντισμού—άνοιγαν σαν οδηγοί, χωριστά ο καθένας με το έργο τους σχολές, που κράτησαν σ' άκίνησια επί δεκάδες χρόνια τα νερά της αναδημιουργίας σε μάζες τεράστιες από οπαδούς των.

Εδώ σ' αυτό το σημείο βρέθηκαν οι πρώτοι μας πραγματικοί ζωγράφοι πιασμένοι στο χορό της σκλαβιάς των και του παραμερισμού των, από την πρωτοπορία της εποχής, σε κατώτερες βαθμολογικές τάξεις: όσο κι' αν το καθαρό Metier τους υπήρξε δυνατό και παραπλήσιο με των δασκάλων που προαναφέραμε.

Τό Παρίσι, τó Μόναχο, και τó Βερολίνο είχε μοιραία ακολουθήσει την επίδραση της μαστοριάς και της συνθετικής καλαισθησίας των γερών αυτών ταλέντων της Γαλλίας και πολύ άργότερα πάλι στην ίδια χώρα βρέθηκαν οι συνεχιστές για μία άνωτερη πρωτοβουλία έτοιμοι—και ή αλλαγή είχε πραγματοποιηθεί—μιά δεύτερη μιά τρίτη φορά και...

Εμείς μεταγενέστεροι απ' την πρώτη περίοδο με τους δικούς μας όπως είπαμε τεχνίτες, δυναμώσαμε στην ελληνική τέχνη τα πρώτα ακαδημαϊκά—ρεαλιστικά—και καθιρώσες ζωγραφικά μαθήματα—ως συνεχιστές της Γαλλικής αυτής πρωτοβουλίας—με κάποιο ήθογραφικό χαρακτήρα σύμφωνο με την πρόσφατη ιστορία της απελευθέρωσής μας και της ίδιας της ζωής μας.

Οι γλύπται μετέφεραν λίγο άργότερα τον ψευδοκλασικισμό της Ρώμης ή την ακαδημαϊκή μόρφωση της Γερμανίας. Έως εδώ και παράπλευρα προς τις μορφές του Κορώ—Κουρμπέ—Ντελακρουά: θα μπορούσαμε για την ιστορική ακρίβεια να βίλουμε τον Βολωνάκη—τον Νικηφόρο Λύτρα—και τον Γκούζη, ως θεμελιωτές της νεαρής ελληνικής τέχνης. Πάντα κρίνουμε με μία σχετικότητα τó έργο των ελλήνων αυτών πρωταγωνιστών και λέμε καθαρά και ξάστερα πώς ενώ οι Γάλλοι δάσκαλοι της Ευρωπαϊκής αλλά και παγκόσμιας τέχνης, την εποχή έ είναι παρουσίασαν μιά ομοιογένεια και ένα κρικό σπινός προσπαθειών των τó έργο των δικών μας του Λύτρα και Βολωνάκη και πολύ περισσότερο του Γκούζη—είνε γεμάτο από άνομοιογένεια και από άξίες άλληλοσυγκρουόμενες.

Απλούστατα δεν είχαν έπ' όψει τους καμιά προγενέστερη σειρά γεγονότων ελληνικών και ότι είδαν, τους έρχότανε άπευθείας άπό την πολυχρόνιο ιστορία των ελευθερών Γαλλικών αιώνων άνησυχίας και δημιουργίας άνωψωτικής σε εικαστικές τέχνες.

Έτσι σιγά σιγά απ' την κατά συνθήκη ζωγραφική του σκοτεινού εργαστηρίου που έφερνε σίγουρα την σφραγίδα του ακαδημαϊσμού, ξεπήδησε ο Γκούζης κερδίζοντας ένα ρεαλισμό άρκετά πλαστικό και προσωπικό. Άλλά ενώ μπορούσε με τó κέρδος αυτό να δώσει τον χαρακτήρα της απολύτρωσής του από τη Γαλλική επίδραση και τó έργο του να γινώτανε προσωπικό και με τη ομοιογενή σειρά των άνησυχιών του—ο ρομαντισμός της εποχής του και οι φιλολογικές άδυναμίες του τον έριχναν στο μέρος της μετρίας και άπρόσωπης ζωγραφικής του—της κουρασμένης από την ιδεαλιστική και λυρική της ψευτιά.

(Έχει συνέχεια)

MIX. ΤΟΜΠΡΟΣ

ENRIKO FERRI

Ο ΊΨΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Τό θέατρο και τó μυθιστόρημα, από δώδεκα χρόνια, ύφιστανται στην παληά μεσημβρινή Ευρώπη την ισχυρή επίδραση της βορεινής τέχνης, νεώτερης της δικής μας.

Στην καλλιτεχνική αναπαράσταση του έγκληματία, μιά τριανδρία θαυμαστών συγγραφέων—Ίψεν, Τολστόη και Ντοστογιέφσκι—φθάνει, ιδίως στα μυθιστορήματα του Ντοστογιέφσκι, ένα μεγαλειό άληθινά δαντικό ή σαϊκσπέρσιο.

Άπό τον Βορρά σήμερα μας έρχεται τó φως.

Αυτό άληθεύει ιδίως στην τέχνη. Και έπειδή οι καλλιτεχνικές έκδηλώσεις προηγούνται πάντοτε από κάθε άλλο είδος ενεργείας της έθνικης ψυχολογίας, έχουμε εδώ μιά κινούργια έπιβεβαίωση του νόμου κατά τον όποιο ο πολιτισμός προχωρεί άκατάπαυστα από τον Ίσημερινό προς τον πόλο, από τó Νότο προς τον Βορρά. Αυτός ο νόμος γίνεται φανερός στην ιστορία, στις μεγάλες γραμμές του πολιτισμού των φυλών, καθώς και στις ιδιαίτερες των λαών, παρόλες τις λεπτομερειακές εξαιρέσεις, τις άναπόφευκτες στη μεγάλη πολυμορφία του συνόλου.

Οι πιό άρχαίοι πολιτισμοί έσηματίστηκαν κατά την έννοια της διεύθυνσης προς τó Βορρά: από τó Περσέ στο Μεξικό, και τη δόρεια Άμερική,—άπό τη Χαλδαία στην Άίγυπτο, άπό την Άσσυρία στην Περσία, περνώντας άπό την Ελλάδα, την Ιταλία, την Κωνσταντινούπολη και την Ισπανία για να καταλήξουνε τελειωτικά στις χώρες της δόρειας Ευρώπης. Κι' άπό τις τρεις μεγάλες ευρωπαϊκές φυλές, ή ισχυρότερη ώθηση στο σημερινό πολιτισμό έδόθηκε άπό τη γερμανική και άγγλοσαξωνική φυλή. Οι λατινικές φυλές παρουσιάζουν ένν πολιτισμό σε κατάρπωση ή σλαβική φυλή, τó σπέρμα ένός μελλούμενου πολιτισμού.

Η βασική αίτία του νόμου αυτού της μετατόπισης του πολιτισμού βρίσκεται νομίζω στην επίδραση του κλίματος και του έδάφους πάνω στην ανθρώπινη ενεργητικότητα. Η οικονομία κάθε λαού υπόκειται διαρκώς στην διπλή αυτήν έπιρροή που καθορίζει κατά συνέπεια, όλες τις έκδηλώσεις της ήθικης δραστηριότητας, της νομικής και της πολιτικής.

Μιά πολύ μεγάλη θερμοκρασία ή ή διαμονή σε ψηλά μέρη της γης έρεθίζουν ή εξασθενίζουν τον ανθρώπινο οργανισμό. Τό πνεύμα και τó σώμα του ανθρώπου είναι ρωμαλιότερα όσο ανεβαίνουμε άπό τον Ίσημερινό στο Βορρά. Άκόμη, στα ψυχρά κλίματα, αναπτύσσονται καλλίτερα από μιά τακτική γυμναστική ένα καθημερινόν άγωνα κατά της τραχύτητας του περιβάλλοντος.

Η τωρική δόξα της βορεινής τέχνης είναι ένα έπεισόδιο της αιώνας πορείας του πολιτισμού. Όπως ο περιπλανώμενος Ίουδαίος, δεν σκιαιάται ποτέ. Και δεν λάμπει δυο φορές στον ίδιο τόπο με παρόμοια ένταση, αλλά καθέναν από τους σταθμούς του σημειώνεται άπό την αύγή, τη λάμψη και τó λυκόφως μιάς κοινωνικής φάσης και τó φως του άνανεώνεται για να λάμπει, δλοένα και πιό κοντά στο Βορρά, πάνω στις υπέρλαμπρες έκφάνσεις της εργασίας και της μεγαλοφυΐας.

Άνάμεσα στα πολλά δράματα του Ίψεν, οι Βρυκόλακες είναι κείνο στο όποιο διαγράφονται καλύτερα οι περιπτώσεις της παθολογίας όπως άποκαλύφθηκαν άπό τη σύγχρονη έπιστήμη. Πάντα όμως, κι' εκεί, τó έγκλημα παρουσιάζει σκοτεινά σημεία και ή καταστροφή του δράματος δεν εξακριβώνει τη γνώμη του συγγραφέα. Πάνω σ' αυτό τó δικαίωμα του να πεθαίνει κανείς και του να βάζει να τον σκοτώνουν. Και δεν ξέρουμε αν ή μητέρα θά δώσει τó λυτρωτικό δηλητήριο στο γυιό της, που ή πατρική κληρονομικότητα καταδικάζει άνοικτίρμονα στην προϊούσα παράλυση.

Ο Ίψεν είναι πραγματικά μεγαλοφυής και ο Μάξ Νορντάου έχει άπόλυτα άδικο να τον θεωρεί αν όχι ένν άληθινό τρελλό αλλά τούλάχιστο, σαν άνισόρροπο. Ο Ίψεν είναι έννας άνθρωπος μεγαλοφυής στον όποιο οι παραδοξότητες της τρέλλας και της έκφύλισης δεν είναι άγνωστες. Έφερε στη σκηνή ένα στοιχείο καινούργιας ζωής, είναι έννας επαναστατημένος συνειδητός και ισχυρός ένάντια σε κάθε τι που είναι κατά συνθήκη ψέμμα μέσα στην σύγχρονη οικογένεια, την κοινωνία, τη θρησκεία και την πολιτική. Δεν είναι παράδοξο, ο πρωτότυπος ζωγράφος των κατά συνθήκη ψευδών του πολιτισμού μας, να περνάει για συμπτώματα μισοτρέλλας τους σύντο-

μους υπαινιγμούς των διαφόρων κοινωνικών και οικογενειακών θεωριών που φανερώνουν τουσαντίον μια τελείως συγχρονισμένη επανάσταση ενάντια στην τυπικότητα του κόσμου της παλαιάς ηθικής; Προφανώς ο Νορτνάου έκανε έδω μιάν υπερβολική εφαρμογή του ψυχοπαθολογικού του κριτηρίου, του τόσο αποτελεσματικού ωστόσο ανάμεσα στα χέρια του, στην κριτική της τέχνης.

Κι' έξ' άλλου, άφου άναγνωρίζει πως στην άναπαράσταση των δευτερευόντων προσώπων και σε πολλές σκηνές, ο Ίψεν είναι άληθινά ένας υπέροχος δραματουργός, αυτό φθάνει για ν' άποκλείσει την άποψη πως είναι ένας μισό-τρελλος, στην άκριβη έννοια της λέξης.

Ο μισότρελλος, είν' άλήθεια, μπορεί να φανερώνει τάλαντο σε ώρισμένες έκδηλώσεις του άδύναμου μυαλού του, του σαλεμένου και στενοού, αλλά ποτέ δεν είναι πραγματικός τρελλός. Η παραληρητική μανία μπορεί να παρυσιάσει μεγαλοφυείς έκδηλώσεις, και υπάρχουνε μεγαλοφυείς τρελλοί' αλλά οι διανοητικές υπερβάσεις του μισότρελλου δεν φθάνουν ποτέ τα ύψη της γόνιμης και σταθερής μεγαλοφυίας. Ο μισότρελλος δεν γίνεται ποτέ σχεδόν πραγματικός τρελλός' σταματάει σ' ένα διάμεσο σημείο, που όνομάζουσε σωστά άποτυχημένη τρέλλα.

Έκείνο που ο Νορτνάου δίκαια σημειώνει στον Ίψεν, είναι ο *έγωκεντρισμός* του, δηλαδή το υπερβολικό συναίσθημα, ή υπερτροφία του έγώ, και οι προλήψεις που συνδέονται μ' αυτή την ένωμαλία—τάση προς μια πνευματική άριστοκρατία, περιφρόνηση του έχλου, άναρχικός άτομικισμός, κλπ. Άλλά αν έλ' αυτά άποτελοβνε άπόδειξη έκφύλισης σε πολλούς *έγωκεντρικούς* μικρότερης αξίας: συμβολιστές, ντεκαντάν, σατανιστές, κλπ. είνε μολταύτα ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της καλλιτεχνικής ιδιοσυγγρασίας και το ξαναβρίσκουμε σε έλους, άπό τον Όράτιο που μισεί το μιανό πλήθος ως τον «*misovulgo*» Βιττόριο Άλφιέρι.

Γιατί ή φαντασία του καλλιτέχνη μπορεί να έξασκηθεί ακόμα και μέσα στη μόνωση. Μπορεί να είνε μόνος του και να τραγουδάει να ζωγραφίζει τη θάλασσα, τον ουρανό, την έρημο. Άπό τη στιγμή αυτή εύκολα συνηθίζει να υπερβάσει την έξία του, να περιφρονεί τον έχλο του όποιου ή μέτρως ευαίσθησία δεν μπορεί να έχει την λεπτότητα του αίσθητηρίου του, αν είνε μεγαλοφυής, ή του όποιου ο όρθολογισμός άποκρούει αυτούς τους έξωφρενισμούς αν είνε ένας φιλόδοξος κι' άνίκανος άνισόρροπος, αν για να περάσει για χρυσάφι γνήσιο το καλύτερο μίγμα των ντεκαντάντικων ή συμβολιστικών άνοησιών του δεν έχει παρά το θέλητρο του έκδηλωτικού και μεγαλομανούς άνθρώπου.

(Το τέλος στο έρχόμενο)

ΝΙΚΟΣ ΣΑΡΑΒΑΣ

Στις 28 Μαΐου πέθανε ο συνεργάτης μας Ν. Ι. Σαράβας. Γεννήθηκε το 1906. Τελειώνοντας το γυμνάσιο έπιδόθηκε στη λογοτεχνία. Έτύπωσε τα έξής έργα: «Κόχυλας κι' άλλα διηγήματα». «Κι' έξήτησε την άγάπη της», «Το δόσος του θανάτου» και τελευταία το μεστότερο του μυθιστόρημα «Μια πληγή δίχως αίμα». Με το θάνατό του ή νέα ελληνική πεζογραφία έχασε ένα άληθινό ταλέντο.

Η ΠΝΟΗ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

Είχεν έρθει ο καιρός που τα πράγματα θε νάμπαιναν στη θέση τους... Κι' επέθανε ο στρατοκράτης μαζί με τον καταπιεστή.

Κι' είπα:

—Νά, που ή Ζωή άρχισε να όμορφαίνει.

Άργότερα άπ' αυτούς πέθανε ο καλλιτέχνης.

Κι' είπα:

— Πάει, πέθανε κι' αυτός γιατί άδειασε ο άσχος με τους στεναγμούς άπ' όπου άνάπνεε.

Και στερνά έπιφυλάχτηκα να πεθάνω έγώ.

Κι' άκουσα να λέη κάποιος.

—Όπου να είνε μās άφίνει γεια κι' ο συκοφάντης της ζωής.

Κι' αυτός ο θαυμάσιος άνθρωπος πουπε αυτά 'πάνω άπ' τ' άνοιχτό στόμα του ψυχομαχητού μου, ήταν εκείνος π' άπόμεινε να ζήση μόνος τώρα στη γή—έννας άνθρωπος δίχως καμιά ιδιότητα και σημασία.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΣΑΡΑΒΑΣ

ΤΑ ΦΕΡΕΤΡΑ

Από-τρείς σταγόνες του κεριού του ποδόςβουο είχαν πειρώσει στα μαλλιά του.

Είχε πεθάνει' αλλά του έλειπε το φέρετρο.

Σαπλωμένος έτοι, στο σανιδένιο του κρεβάτι και φτωχός όπως πάντα, είχε την έντύπωση πως ζούσε ακόμα κι' αίστάνονταν μεγάλη την ανάγκη ενός φερέτρου.

— Άνθρωποι, ένα φέρετρο φέριτε τον προς Θεού, γιατί είναι όδυνηρό να ζει κανείς.

Τά φέρετρα!

Το βράδυ αυτό είναι ήγρο.

Το φεγγάρι τρέμει, έλαφρά λευκό, σαν την ψυχή ενός άνοστάτη, που θέλει να εκπλήξη.

Κι' έμει, στο στρίψιμο του δρόμου, ο σανιδένιος κήπος της αιωνιότητας, φωτισμένος άπό το άδύνατο φώς, το ίδιο ίσως φώς που φωτίζει τη ζωή μας:

Φερετροποιεί τον.

Το Κατάσιγμα διανυκτερεύει.

(Η επιχείρησις προσφέρεται όλες τις ώρες να μās διευκολύνει).

Το ίδιο αυτό βράδυ, σκεφτικός περνάς, άπ' το κατάστημα.

Η ψυχή σου πικραμένη κοιτάει ζηλιάρικα τα φέρετρα. Σκύβεις και βλέπεις τ' άστρο σου σ' εν' άπ' αυτά.

Όνειρεύεσαι κάποιο ταξίδι και λές:

— Είναι το μόνο βατόνι που περνάει άνάμισο' άπ' το φεγγάρι

και ξέρει τα μυστικά τ' ουρανού και της Γης.

Θέλεις ν' άναπαντείσ.

Κι' ο Θεός θα θελήσει κάποτε ν' άνηπαντεί σ' ένα φέρετρο...

Ένας άριθμός όμωο, σ' ένα λευκό χαρτονάκι, τραβάει την προσοχή σου.

Δραχμαί χίλια. Τιμαί όρισμένα.

Η ζωή είναι φθηνότερη, σκεφτόσαι--

κι' άπομακρύνσαι, γιατί είσαι φτωχός.

Β. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗΣ

ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Δείλι—και πέρασες δείλι—πέρδικα κι' έλαφίνα—όμορφη, σαν της άνοιξης μυριόχρωμη αυγή, σαν όρθρινό κελάδισμα μεσ' άνθισμένα κοίτνα σ' έφτάκρουνη, κισόπνηχη πηγή.

Στα χείλη σου γαρούφαλα—κτύπελλα ποφουρένια στα μάτια σου κομμάστηκε της ρύχτας ή σκιά, μέσ στα μαλλιά σου μπλέχτηκεν άχτίνα χρυσαφένια του φεγγαριού, κι' ή πούλια στη ματιά.

Δείλι—και πέρασες δείλι—πέρδικα κι' έλαφίνα περιφάρη, οά νεϊόβαλτη γαλέρα νυφική, και στην καρδιά μου κομμάστει το θύνατο κουρτίνα, την ώρα την άξέχαστη, τη δυσμική...

ΦΙΛ. ΚΑΤΣΙΠΗΣ

ΣΤΕΙΡΟΤΗΣ

Η ιδιαίτερη άρμονία, ή μυστική, που δίνει χρώμα και ύφος, άτομικότητα, το «έγώ» στον ποιητή είναι για μένα γούφος.

Άπόψε που ή ψυχή μου, έτοι βαρειά, παλεύει με τους ήχους κι' έχω τραγούδια μέσα μου πολλά σ' άγραφους στίχους!

Τραγουδιστέ, μακρούστε, ρυθμί μοναδικέ μου κι' άπόψε τα φτερά σου άνοιξε και τραγούδηέ μου!

Κόρη, με τη γλυνύτερη όμορφία του κόσμου, δική σου κι' ή ψυχή μου κι' ή καρδιά κι' ο λογισμός μου!

Μ' άσε το χέρι μου, τρεμάμενο, άπαλά να μένει σε κάποιο μέτωπο χλωμό που θλιβερά πεθαίνει!

Άπόψε που ή ψυχή μου, έτοι βαρειά, παλεύει με τους ήχους έχω τραγούδια μέσα μου πολλά σ' άγραφους στίχους!

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΓΝΩΡΙΖΩ ΚΑΠΟΙΟΝ...

Γνωρίζω κάποιον, νεαρό, με μια φαρδύα γραβάτα όπου συγχάζει στους σταθμούς των τραίνων κάθε δείλι που οργιανίζει σκεφτικούς και σαν άφηρημένους μ' ένα θλιβό χαμόγελο στ' άναιμικά του χείλη...

Διαρκώς βαστάει στο στόμα του ένα μακρό τομπούκι μιά που δεν θάχει δεί ποτέ καπνό, και στο κεφάλι οργιμένη μιά ορεμπούπλικα παλιά και ξεβαμμένη πάρα πολύ παράξενη μιά κι' άρκετά μεγάλη.

Μόνο σαν φτάνει το βαρό, κι' άγκομαχόντας τραίνο σαν άπό κάποιο λήθαργο φαίνεται να ξυπνάει και με το χαύνο βλέμμα του τ' άόριστο και οβρυμένο κατ' άπό τα τζάμια τα θαμπά επίμονα κιντάει.

Κι' όταν γλιστράει στην κάθοδο το τραίνο για να φύγη τα μάτια του δακρύνουνε, τρεμίζοντε τα χείλη κι' έτοι σαν ναυα γνώριμος στην άποβάθρα μόνος κινάει ράθυμα κι' όκνά το σκοπόρο το μαντήλι...

Γνωρίζω κάποιον νεαρό π' όλημεις πασχίζει το πλάνο του όνειρο να βοη στους σταθμούς των τραίνων και που πολλοί έρωτικά τον περιγελούν και λέτε πως είναι τύπος των τρελλών και των άφηρημένων!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΙΟΥΣΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ : Φάλμα. Νουβέλλα. Έκδότης Άριστ. Μανυρίδης. Άθήνα 1930.

Ο κ. Θεοδωρίδης έχει μία παλέττα από τις πλουσιώτερες σε χρώματα, σε τόνους. Όλη του η διήγηση ξεχειλίζει από ευαισθησία και συγκίνηση. Ξέρει να έγγίζει τις λεπτές χορδές της ψυχής μας όχι με τὰ βάνανσα δάχτυλα του παρ ξηγημένου ρεαλισμού, αλλά με την ανάλαφρη πνοή της αύρας, το σιγανό ψιθύρισμα της αισθαντικότητας. Η «Φάλμα» του είναι ένα ποίημα σε πεζό, ένα λυρικό παραλήρημα που πάλλεται από συγκίνηση και μεθάει σε αρμονίες χρωμάτων και φωτός.

Η υπόθεση, φυσικά είναι κάποια αισθηματική ιστορία. Μά αυτή δεν μās ενδιαφέρει. Ο συγγραφέας ξέρει να τραβάει περισσότερο την προσοχή μας πάνω στη μανιέρα του που έχει προσοπικότητα παρά να την αφήσει να παρακολουθεί μίαν υπόθεση μοιραία κοινή σαν κάθε άλλη. Κι' απ' αυτή την άποψη στέκεται αληθινά συγροισμένος. Είναι σύγχρονος για την γοιτεία του και μίαν ιστορία έρωτα δεν τον τρομάζει για την αναπόφευκτη κοινοτιπία της. Μά και κάτι άλλο ακόμα. Παρόλο που φαίνεται να δίνει όλη του την προσοχή στο ύφος, ωστόσο δεν παραμελεί καθόλου την πραγματικότητα των ήρώων του. Τους ζωντανεύει, τους δικαιώνει, και γίνονται τόσο φυσικοί ώστε η συνέπειά τους αυτή να βοηθάει στο να παρακολουθούμε περισσότερο το ύφος. Δεν μās σταματούνε απότομα για να μās ξεφυκιάσουν με μίαν πράξη τους ασυμβίβαστη ή ψευτική. Τούναντιον' πάλλονται όλοι από θερμή ζωή.

ΝΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΙΟΥ : Ανάμεσα στους ανθρώπους. Λιγνήματα. Έκδότης Άριστ. Μανυρίδης. Άθήνα. 1930.

Τὰ διηγήματα του κ. Παπαγιωργίου έχουν ένα μεγάλο προσόν: την υποβλητικότητα. Ξετυλίζονται όλα σ' ένα πλαίσιο σκληρού ρεαλισμού, κάποτε ανατριχιαστικού. Μά ποτέ δεν παραβλέπει ο συγγραφέας να τους δημιουργήσει μίαν ατμόσφαιρα, κάτι διάχυτο και συγκινητικό που ύψώνεται πάνω από το βούρκο της αθλιότητας και της δυστυχίας που άρέσκειται να περιγράφει και που μās έγγίζει βαθειά στην ψυχή, μās έξαγνίζει, μās προδιαθέτει ευνοϊκά για να δεχτούμε το ανώτερο δίδαγμα του στυγνού τους ρεαλισμού.

Μά δεν είναι αυτή η μόνη άρετή του συγγραφέα. Ο κ. Π. ξέρει να ψυχολογεί, να μπαίνει στην ψυχή των ήρώων του. Ξέρει και κάτι ακόμη καλύτερο: Να τους ζωντανεύει. Μās μεταδίνει την αγνότητα τους, τον πόνο τους, τον σπαραγμό τους. Δεν βλέπει έξωτερικά την αθλιότητα. Έχει απέναντί της την ανθρώπινη συμπόνια και την καλλιτεχνική διαίσθηση. Έτσι κι' οι πίνακές του δεν μένουν ψυχρές φωτογραφίες ανατομικής. Τους δίνει τον παλμό και τη λαχτάρα της αληθινής πληγής που περιγράφει.

Όσο για τη γλώσσα του βρίσκω πώς άρκετά τον κατηγορήσαν. Δεν ξέρω αν την προσέχει άρκετά ή αν την θέλει έτσι τραχειά επίτηδες, για να τονώσει τον ρεαλισμό του. Μά νομίζω πώς δεν είναι ο μόνος από τους σύγχρονους πεζογράφους μας που την παραμελεί. Κι' έφόσον δεν δημιουργείται

μιά γραμματική που να μās επιβάλει το τυπικό της καθένας έχει το δικαίωμα να χιτίζει με τη δική του αισθητική. Η Άκαδημία που θα είχε την μεγάλη απόστολήνα συμπύζει την νεοελληνική ζωντανηγλώσσα προτιμάει να σαλιαρίζει με το ψωραλέο είδωλο της καθαρεύουσας.

Γ. Θ. ΜΑΛΤΕΖΟΥ : Η τέχνη στο πλαίσιο του ιστορικού όλισμού. Μελέτη.

Δεν θα ήταν ποτέ δυνατό να συζητηθεί ή άποψη του κ. Μαλτέζου μέσα σ' ένα τόσο περιορισμένο σημείωμα όπως αυτό εδώ, ούτε και θα μπορούσε κανείς δογματικά να εκφέρει μίαν γνώμη για τη λύση του περιμάχητου ζητήματος π' ύ πάνω του ό Μάρξ έβάσισε μίαν από τις κοσμοϊστορικότερες θεωρίες και που μίαν άποψη του έδιάλεξε για θέμα του κι' ο συγγραφέας της μελίστουθεί είναι το ότι ό κ. Μαλτέζος ξέρει καλά το ζήτημά του και το χειρίζεται με άνεση και ικανότητα. Η μακροτά του περιπλάνηση σε διάφορες εποχές: και περ όδους της ιστορίας αν και τόσο καλά συμπεκνωμένη, τόσο διαφωτιστική, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει πώς μās άπομακρύνει κάπως από τον πυρήνα του έργου του κα μās κάνει να χάσουμε την διέπουσα γραμμή του. Μά είναι φαγερό πώς ό συγγραφέας, με την αξιέπαινη μεθοδικότητα όλων των ομοιδεωτών του μελετητών, έννοει να κάνει την μελέτη του προσιτή και στις μāsες και γιαυτό φροντίζει να της δώσει την απαραίτητη εισαγωγή.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ. «Ο Βίος μίας ψυχής» Ποιήματα 1930 εκδ. Άρ. Ν. Μανυρίδης.

Τραγουδι μου σ' έπόθησα σαν την ψυχή του ανθρώπου» έτσι αρχίζει ό Γ. Σπαταλάς το βιβλίο του στο «Προανάκρουσμα» και πραγματικά αυτό είναι η μεγαλύτερη αλήθεια. Ο Σπαταλάς σ' όλο το βιβλίο του, είναι αληθινός, άτομικός, άνεπηρέαστος σ' όλες του τις ύφες. Δεν έχει να παρατηρήσει κανένας ότι συμβαίνει σ' όλες τις άλλες εκδιδόμενες συλλογές που «τό έγώ του ποιητή» ανακατεύεται με τις σκέψεις άλλων αγαπημένων των λογοτεχνών, με τὰ ίδια τους «έγώ» πολλές φορές ακόμα. Κι' αυτό είναι το πρώτο προτέρημα στο «Βίο μίας ψυχής». Οί στίχοι βγαίνουν λαγαροί, σ' άτομικότητα σφιχτοδεμένη, θεληματική και τό περισσότερο μουσική. Κι' εδώ θαπρεπε μίαν παράγραφο: «Ο Σπαταλάς ξέρει τι θα πεί στίχος. Τόν μελέτησε στην άρμονία του στα λυγίσματα του τόσο όσο κανένας άλλος ίσως. Ξαίρει κάθε του άρχικό φάδι, κάθε του ίδιοτροπία και κάθε του παλμό. Κι' αυτό είναι άλλο προτέρημα μεγάλο γιατί ό κάθε στίχος που θα τυπωθεί φάχει στο διάβασμα την μουσική έναρμόνηση των φθογγωσολαβών, κορυφωμένη, ολοκληρωμένη στο μέλος της. Κι' Σπαταλάς τό κατορθώνει αυτό γιατί τό ξέρει. Οί στίχοι του είναι δουλεμένοι, δεμένοι άρρηχτα μέχρι τη μικρότερη τους πτυχή, χωρίς όμως νάνε μονοκόματοι και σκληροί. Οί διαφορετικές έναρμότητες του στίχου δεν αλλάζουν μονάχα από ποίημα σε ποίημα αλλά κι' ακόμα από στίχο σε στίχο στο ίδιο τετράστιχο. Έτσι τό βιβλίο όλόκληρο είναι άρτιο, ευχάριστο τραβηχτό. Για τὰ ποιήματα του πρώτου μέρους του Σπαταλά δεν έχουμε και πολλά να πούμε. Τὰ ξέρουμε από περιοδικά στις παληότερες δη-οσιέψεις τους.

Το δεύτερο μέρος όμως του βιβλίου ένα μονάχα ποίημα όλόκληρο «Το Δέντρο» είναι το πιο σπουδαίο. Έδώ ό Σπαταλάς άνεβαίνει ψηλά, μεθά μέσα στις πλουσιωμένη σκέψη του και γράφει τους πιο όμορφους στίχους του τους πιο καινούργιους με τους πιο πειθαιχμένους στη μουσικότητα του στίχου. Αντι άλλη κριτική του «Δέντρου» πιστεύουμε πώς όλοι θα τους διαβάσουν από το βιβλίο και γι' αυτό δεν είναι λόγος να χαλάσουμε τον συλλογιστικόν συρμό, δημοσιεύοντας εδώ άποσπάσματα.

ΚΩΣΤΑΣ ΔΑΡΡΙΓΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Οί Δελφινές, γιορτές έτελείωσαν κι' από την άποψη την ήθική όμολογήθηκε γενικά πώς έσημείωσαν έπιτυχία. Δεν έλειψαν όμως κι' οι συζητήσεις, οι κριτικές, οι παρατηρήσεις. Κυρίως χτυπήθηκε ή άποψη του κ. Σικελιανού, ή ώραία αλλά και νεφελώδης, της πνευματικοποίησης των συγκεντρώσεων αυτών ως ένα σημείο άπόλυτο τόσο που να έγγίζει τὰ όρια της θρησκευτικότητας και του ήθικου έξαγνισμού.

Δεν θα μπορούσαμε άπόλυτα να συμφωνήσουμε με τους επικριτές της Δελφινής ιδέας, τείτοιας όπως την έφαντάσθηκε και την έβαλε βάση της έργασίας του ό ποιητής Σικελιανός. Βέβαια, μίά κάποια πραγματικότερη συστηματικοποίηση και μίά διανυέστερη κατεύθυνση της ιδέας αυτής: θα ήταν έξυπνερτική για την όριστική άποκρουσάλλωσή της, την τελική της πραγματοποίηση. Μά όμολογούμε άπερίφραστα πώς αν κι' ή Δελφική τελετουργία επρόκειτο κι' αυτή, άκολουθώντας τον ρυθμό της εποχής, να γίνει «θέαμα», απλά και μόνον ένα «ώραίο» θέαμα, καλύτερα θα ήτανε άμέσως από τώρα να σταματήσει. Θεάματα έχουμε άρκετά. Και οι χαζοί μās περισσεύουν. Στους Δελφούς θα έπρεπε να καταλάβουν πώς λίγοι πρέπει να πηγαίνουν. Δεν είναι κοσμική συγκέντρωση. Άλλοιώς θα ήταν προτιμότερο να λείψει.

Είνα καθ' όλα αξιοπρόσεχτη ή φιλοπρόοδη και άφιλόμερδη προσπάθεια της κ. Τζούλιας Άμπελά-Τρεντίσιο να κάνει γνωστή στο πολύ κοινό την ποιητική μας παραγωγή των τελευταίων χρόνων. Οί άπαγγελίες που ώργάνωσε στην άθήουσα του Παργασού είναι μίά θανάσια έμπνευση. Τό ζωντανεμα των ποιημάτων με μία μελετημένη και δημογυμνική άπαγγελία είναι ίσως ό μόνος τρόπος που θα μπορούσε να συντελέσει για να προσεχτεί, από τό πολύ κοινό, ή ποιητική παραγωγή του τόπου μας, και ή έπιτυχία των δύο τελευταίων εορτών στην άθήουσα του Παργασού, με την άπαγγιλία ποιημάτων των Λαύρα, Καρθαίου, Γκόλφης, Καρνατάκη, Πολυδούρη κλπ. έδικαίωσαν την ώραία προσπάθειά της.

Όλες οι μαθήτριες της κ. Τρεντίσιο άπήγγειλαν με μία πραγματική πνοή αναδημιουργίας. Ξεχωρίζουμε όμως την διδά Ηρώ Πεζοπούλου για τη θανάσια diction της, τό χρωματισμό της φωνής: και τις μελετημένες κινήσεις.

Τής εκφράζουμε τὰ θερμά συγχαρητήριά μα: και εύχόμεθα να έξακολουθήσει με τόν ίδιο πάντα ζήλο τη φιλοπρόοδη και πολιτισμένη προσπάθειά της.

«Ο σπονδυλιός κριτικός (;) Π. Χ. μετέφρασε κάποιο έργο του Γκόρνυ από τὰ Γαλλικά Μās φαίνεταιόμως: πώς ό Γκόρνυ είναι Ρώσος κ' υπάρχει πολλοί να τόν μεταφράσουνε από τό πρωτότυπο καλά και σταράτα.» Οχ! έτσι όπως έγινε. Τὰ λάθη από τούρωςσικο στο γαλλικό πολλαπλασιάζονται στον κύβο με την απόδοση στο ρωμείο. Υστερα μάλιστα που ό κ.

Χ. ξέρει και γαλλικά (π.χ. μεταφράζει κάποιον το Hotel de ville ... ξενοδοχείο της πόλεως!) Μπράβο!—άφου κατακρουγγήσαμε τόν Στεντάλ ήθελε κ' ή σειρά του Γκόρνυ. Άλλά εύμαστε βλέπεις σπονδαίοι κριτικοί και ξέρουμε τι κάνουνε κ' ύπάρχουν ακόμα περιοδικά που δέχονται κάθε καινούργιο μας άρθρο... Α! ξεχάσαμε— τώρα αρχίζει κ' ή 'Εργασία'. Μπράβο, λοιπόν— και να μη ντριπέμαστε ποτέ;

«Όσοι παρακολουθούνε τό «Libre»—κι' ελπίζουμε πώς θα είναι όλοι όσοι αγαπάνε την ελληνική τέχνη και την αλήθεια—θα παρακολουθήσαν μίά συζήτηση μεταξύ των κ. κ. Ρουσσέλ και Τ. Άγρα, γύρω από τό ζήτημα του άρθρου του τελευταίου τούτου πάνω στον Μορέας, που δημοσιεύτηκε στο φύλλο μας του περσινού Μάη.

Η συζήτηση αυτή, όδηγημένη με ειλικρίνεια κι' επιδειξιότητα άξιοθαύμαστη, από δυό εργάτες του λόγου από τους καλύτερους, στάθηκε σ' ένα επίπεδο μεγαλοφροσύνης και ίπποτισμού τόσο ψηλό, τόσο σπάνιο, που μπορεί άδίσταχτα να χαρακτηριστεί σαν ύ πό ό ει γ μα στο είδος της ευγενικής πολεμικής, τόσο ξεπεσμένο άλλοίμονο στο περιβάλλον μας. Και σαν τέτοιο τό ύπογραμμίζουμε.

Έταν μίά άψιμαχία με άμοιβαίες και όχι μεγάλες άπώλειες, αλλά τόσο ίπποτική, που καθένας από τους αντίπαλους θα μπορούσε να ειπεί ντόν έαυτό του για τόν άλλο, με τη λεπτή γλώσσα του κ. Ρουσσέλ: «Une victoire, qui ferait regretter la defaite...»

Γίνεται άρκετός λόγος για ένα νέο μανιφέστο για συνεδριάσεις, και για την ίδρυση ενός καινούργιου περιοδικού των νέων. Μερικοί πράχτορες γυρίζουν διαλαλούν και βεβαιώνουν πώς αυτό τό μανιφέστο ύπογράφτηκε απ' όλους ανεξάρτητα τους νέους. «Η ΠΝΟΗ» διαψεύδει αυτή την άνακρίβεια τόσο για τους διευθυντές της όσο και για τους ταχτικούς της συνεργάτες: Σ. Μανουριδή, Β. Μεσολλογγίτη, Π. Κριναίο, Α. Μαργανάρη, Μ. Ζώτον.—Η «ΠΝΟΗ» δεν θάκανε ποτέ αυτή τη δήλωση, αλλά ύποχρεώθηκε από τους παραπάνω άναφερόμενους συνεργάτες της.

Με χαρά μας μαθαίνουμε πώς ό γνωστός Αλεξανδρινός λόγιος κ. Πέτρος Πετριδης άρχισε να μεταφράζει στα Γαλλικά τους νεώτερους Έλληνες ποιητές κ. Κ. Βάρναλη, Φ. Γιοφύλλη, Β. Μεσολλογγίτη, και 'Ορ. Δάσκο. Η ευγενική του πρωτοβουλία αξίζει κάθε έπαινο κι' ένθάρρυνση, κι' ελπίζουμε πώς δε θα σταματήσει ως εδώ μονάχα.

Στόν οργανισμό του 'Εθνικού θεάτρου προστέθηκε στερνά άνάμεσα στα τόσα άλλα όνόματα και τόνομα του κ. Γρηγ. Ξενοπούλου. Έχει προσφέρει στο νεοελληνικό θέατρο σοβαρές υπηρεσίες και αξίζει που του εκδηλώθηκε με την ευκαιρία αυτή ή έπίσημη εύαρέσκεια του κράτους. Μά ως είναι... Τούλάχιστον μπορούμε να ύπολογίζουμε πώς θα ένισχύσει τό δραματολόγιό του με την συγγραφική του έργασία. Οφείλουμε όμως από την άλλη μεριά να τονίσουμε πώς συνεντεύξεις σαν κι' εσείνη που είχε με την Ειρήνη την Άθηναία, τόν βλάπτουν άνωπολόγιστα. Δεν είναι σοβαρά αυτά τὰ π.χ. άρα μπροστά στα προπύλαια της Άκαδημίας. Κι' περ πάντων δεν είνε σωστό να διακηρύσσουμε δημόσια πώς μās χρειάζεται ό τίτλος της για να πουλάμε τὰ βιβλία μας. Άμα την έξεντελίζουμε τόσο δεν μās επιτρέπεται μετά να μπαίνουμε και μέσα.

Αηλώσαμε στο προηγούμενο φύλλο μας πώς θεωρούμε τελειωμένη την συζήτηση με τὸ «Νουμᾶ». Ὡστόσο, ἀντὶ γιὰ ἄλλη ἀπάντηση στὸ τελευταῖο σκαλάθρυμά του, ὅπου μὲ τρόπο ἀποφεύγει τὴν φανερὴ συζήτηση γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἄρθρου τοῦ Παπαδήμα, δίνουμε ἐδῶ τὸ γράμμα ποῦ τοῦ ἔστειλε ὁ φίλος διηγηματογράφος καὶ ποῦ γιὰ λόγους εὐνόητους δὲν ἐδημοσίεψε. Τὸ γράμμα αὐτὸ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ τελευταῖο φύλλο τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐπιθεωρήσεως».

Ἀγαπητοὶ φίλοι

Σᾶς στέλνω ἀντίγραφο ἀπὸ τὸ γράμμα ποῦ ἔστειλα στὸ «Νουμᾶ» μὲ τὴν παράκληση νὰ τὸ δημοσιέψετε κ' ἐσεῖς στὸ περιοδικὸ σας φροντίζοντας νὰ μὴ διαταραχθεῖ ἡ ἰσορροπία τῆς φιλίας ὅλων μας.

Ἀγαπητὲ Πάνο,

Ἀπὸ παρανόηση γράφτηκε στὸ τελευταῖο φύλλο τῆς «Προῆς» πὼς ἐγὼ διαμαρτυρήθηκα ὅτι τὸ ἄρθρο μου γιὰ τὴν «Καβαρική φυλλοξήρα» ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ περασμένο τεῦχος τοῦ «Νουμᾶ» ἦταν ἐπανηχημένο καὶ ἐλαττωμένο ἀπὸ σένα.

Ἐπανορθώνοντας τὴν ἀκρίβεια αὐτῆ, ὁμολογῶ πὼς προσωπικὰ δὲν ἤθελα νὰ θίξω κανένα.

Νιᾶου-νιᾶου στὰ κεραμίδια δηλαδή.

«Ὁ μολογῶ πὼς προσωπικὰ δὲν ἤθελα νὰ θίξω κανένα». Κάθε σκόλιο εἶνε περιττό. Καὶ μόνο τονίζουμε τὸ γεγονός πὼς τὸ γράμμα αὐτό, δὲν ἐδημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ».

Θεωροῦμε καθήκον μας, ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο, ἀλλὰ μόνο γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀληθείας ν' ἀναφέρουμε ὅτι τὰ πρόσωπα ποῦ παραστεκαν τὴν Πολυδούρη στὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς μεγάλης ἀγωνίας τῆς ἦσαν ἡ ποιήτρια Μυρτιώτισσα ὁ νέος ποιητὴς Μ. Ζῶτος ποῦ ἔφυγαν λίγο πρὶν πεθάνει κι' ὁ κ. Γεντέκος ποῦ ἔμεινε ὡς τὸ τέλος Καμμία δις Γεντέκουδὲν τὴν παράστεκε ὅπως ἀνέγραψε ἡ «Νέα Ἐστία» κι' ἀμφισβάλουμε ἂν τὴν ἐπισκέφτηκε ποτὲ καθ' ὅλη τὴ μακρὰ διάρκεια τῆς ἀρρώστειας τῆς.

Στὴν κηδεῖα τῆς, ἐπιβλητικὴ στὴ σεμνότητά τῆς παραβρέθηκαν περὶ τὰ δεκαπέντε μόνο πρόσωπα, ὅλοι νέοι σχεδὸν φίλοι τῆς, συναδέλφοί τῆς καὶ δικοὶ τῆς.

Τοὺς ἀναφέρουμε ὅλους γιὰ τὴν ἱστορία: Ἡ ἀδελφὴ τῆς δις Βιργινία Πολυδούρη, ὁ ἀδελφός τῆς Δίλης Πολυδούρης, ὁ ἀντρας τῆς ἄλλης τῆς ἀδελφῆς, ἡ ἑξαδέλφη τῆς, ἡ ποιήτρια Μυρτιώτισσα, ὁ κ. Γεωργίου, ὁ Μίν. Ζῶτος, ὁ Κ. Παπαδάκης, οἱ διευθυντὲς τῆς «Προῆς» Κώστας Δαρρῆγος, Ἄγγελος Τερζάκης, Ἄρ. Μαυρίδης, ὁ διευθυντὴς τῆς ὕλης τῆς «Ἑλληνικῆς Ἐπιθεωρήσεως» Ἄπ. Μαγανάρης, ὁ κ. Ἰ. Θεοδορίδης κι' ὁ κ. Γεντέκος.

Ἡ «Ἐνῶση Ἑλλήνων λογοτεχνῶν»—ἐπιτέλους ἔγινε κι' αὐτὴ—παράλληλα πρὸς τὶς ἄλλες ἐνεργειές τῆς, ὀργάνωσε μιὰ σειρά ἀπὸ διαλέξεις ποῦ θὰ γίνονιν στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἀτελιέ». Πρῶτος ἐμίλησε τὸ Σάββατο 11 Μαΐου ὁ ποιητὴς κ. Μ. Μαλακάσης μὲ θέμα «Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν ποιητικὸ μας κόσμο». Μὲ τὴν σειρά θὰ μιλήσουν στὶς ἀκόλουθες συγκεντρώσεις οἱ κ. Α. Κουκούλας, Κ. Μπασιτιάς, Κα. Μ. Α. Ἀντωνιάδου—Asseriu, Π. Πικρός, Α. Μπαλῆς, Φ. Γιούλλης καὶ Κα. Γ. Καζαντζάκη.

Ἡ «Ἐνῶση», ποῦ θὰ εἶναι ἕνα σωματεῖο καθαρὰ ἐπαγγελματικὸ καὶ προοριζόμενὸ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τῶν λογοτεχνῶν μας, προσφέρει μὲ τὴν

ἴδρυσή τῆς καὶ τὶς ἐνεργειές τῆς, πραγματικὰ σοβαρὲς ὑπηρεσίες στὴν φιλολογικὴ κίνηση τοῦ τόπου μας.

Ἐξ αἰτίας μιᾶς ριζικῆς διαφωνίας μας πάνω στὸ ζήτημα τῆς γλώσσας, τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Τ. Μπαρλά ποῦ δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο φύλλο μας μὲ τὸν τίτλο «Ἡ γέννηση τοῦ Ρομαντισμοῦ» δὲν θὰ δημοσιευτεῖ. Ὁ κ. Μπαρλάς ἐπιμένει νὰ γράφει στὴν καθαρεύουσα κι' ἐμεῖς ἐπιμένουμε νὰ γράφουμε στὴ δημοτικὴ. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου τοῦ τὸ δόσαμε μεταφρασμένο. Μιὰ ὅμως ποῦ ἐπιμένει στὸ γλωσσικὸ ζήτημα δηλώνουμε πὼς καὶ ἡ δικὴ μὲ ἐπιμονὴ εἶνε ἀκομὴ μεγαλύτερη. Ζητᾶμε συγγνώμη ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες μας, μὰ οἱ ἀντιλήψεις μας πάνω στὸ ζήτημα αὐτό—ποῦ εἶναι ἀσφαλῶς καὶ δικῆς τους—εἶναι γνωστὲς κι' ἀμετάρτητες. Προτιμᾶμε τὴν μικρὴ θυσία ἐνὸς ἄρθρου, ἔστω κι' ἐνὸς συνηγᾶτη ἔγκριτου ὅπως ὁ κ. Μπαρλάς, ἀπὸ τὴν μεγάλη θυσία μιᾶς γλώσσας ποῦ ἔχει ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀπὸ εἰλικρίνεια καὶ ἀφοσίωση.

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ

Μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία ἢ ἐκλογὴ τοῦ κ. Γρυπάρη γενικοῦ διευθυντῆ τοῦ «Ἐθνικοῦ θεάτρου».

Ἡ ποιητὴς τῶν «Σκαρβαίων» εἶνε κατὶ σπάνιο στὸν τόπο μας: Αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε ν' ἀποκαλέσει κανεὶς μιὰ «προσωπικότητα».

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτῆ τονίζουμε πὼς δὲν θάῤρηπε νὰ μείνει μορφωμένος ἀνθρωπος χωρὶς νὰ πλουτίσῃ τὴν βιβλιοθήκη του μὲ τὶς μεταφράσεις τοῦ Δισχύλου.

Εἶναι ἕνα πραγματικὸ ἀπόκτημα ποῦ τιμᾶει τὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

Ἄλλεπάλληλα ἔρχονται τὰ πλήγματα στὴν παραταξὴ τῶν νέων ἀπὸ τὴ μοῖρα.

Μετὰ τὴν Μαρία Πολυδούρη, ὁ Θάνος Δογάνης. Καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν Δογάνη ὁ Νίκος Σαράβας.

Ἡ ποιητικὸς συγγραφέας τῆς «Πληγῆς δίχως αἷμα» ἔσβυσε ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη καὶ φοβερὴ ἀρρώστεια τὴν Παρασκευὴ 16 τοῦ μήνα στὶς 2 μετὰ τὸ μεσημέρι μέσα στὸ πολιτικὸ νοσοκομεῖο.

Μιὰ ὁμάδα ἀπὸ νέους λογοτέχνες τὸν συνόδεψε στὸ στερνὸ τοῦ δρόμο.

Θάφτηκε σὲ μιὰ γωνιά τοῦ Ἀ' Νεκροταφείου, λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὸν τάφο τῆς Πολυδούρης.

Ἡ ποιητὴς Β. Μεσολογγίτης τὸν ἀποχαιρέτησε μὲ λίγα θερμὰ λόγια ἀπὸ μέρους τῶν συναδέλφων καὶ φίλων του.

Ἡ ἐκδοτικὸς οἶκος Ἄρ. Μαυρίδης ἐτοιμάζει, μετὰ τὴν Ἀνθολογία τῶν ποιητῶν, Ἀνθολογία διηγηματογράφων.

Τὴν ἐπιμέλεια ἔχει ἡ κ. Γαλάτεια Καζαντζάκη. Μεγάλῃ κίνηση προμηνύεται στὰ συνοικιακὰ θεατράκια γιὰ τὴν κολοκαιρινὴν περιόδο.

Στὸ παλιὸ θέατρο τοῦ Παγκρατίου ἐγκαθίσταται ὁ κ. Β. Ρώτας μὲ θίασο καθαρισμένο ἀπὸ μαθητὲς τῆς Ἐπαγγελματικῆς σχολῆς.

Οἱ περσικοὶ «Νέοι» φαίνεται πὼς θὰ στρατοπεδεύσουν στὸ Ζάπειο.

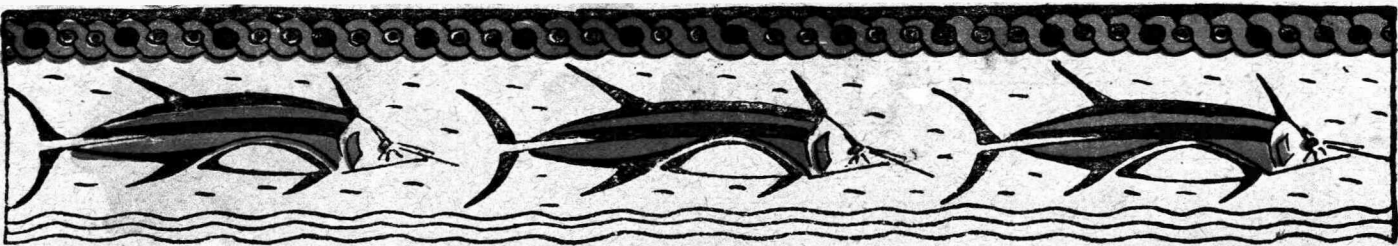
Ἐξαγγέλουν ὅμως αὐστηρὴ ἐπιλογὴ τῶν ἔργων γιὰ τὸ ρεπερτοριό τους.

Οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου μπαίνουν στὸ κρισιμώτερο σημεῖο τους: Τὸν ὀργανισμό καὶ τὸν καθαρισμὸ τοῦ θιάσου.

Γιὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ θὰ εἶχαμε νὰ εὐχηθοῦμε νὰ ὑποχωρήσουν μερικὲς μικροφιλοδοξίες καὶ ψευτοεγωισμοὶ γιὰ νὰ μωροῦσῃ νὰ γίνῃ κατὶ ἄρτι.

Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ μιὰ ἀπόλυτη συνεργασία ὅλων τῶν ἀπαραίτητων στοιχείων. Καὶ ὑπάρχουν εὐτυχῶς ἀρκετά.

Στὴν σειρά τῶν καλλιτεχνικῶν του ἐκδόσεων ὁ ἐκδότης Α. Μαυρίδης κυκλοφορεῖ προσεχῶς τὸ βιβλίο τῆς Ρίτας Μπούμη «Πρωτοτάξιδα».

Η ΠΛΟΥΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- † ΜΑΡΙΑΣ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ: Τὰ χέρια
"Ἡ ἀποτυχημένη συμφωνία.
Βράδυ στὸ Ζάππειο
"Ἡ κηδεὶα τῆς
"Ὀλίγες λέξεις
ΤΕΛΛΟΥ ΑἸΓΡΑ: "Ὀλίγες λέξεις
ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ: "Ἐνας τάφος (διήγημα)
ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ: "Ἐκκλήση στὸς νεκροὺς μου.
ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: "Ἀρχαία ἐλεγειακὴ ᾠδὴ
ΜΙΧ. ΤΟΜΠΡΟΥ: Οἱ εἰκαστικὲς τέχνες γύρω ἀπὸ τὸ ρο-
μαντισμὸ τῶν ἑκατὸ χρόνων μας.
"Ὁ "Ἰψεν καὶ τὸ ἔγκλημα (μελέτη)
ENRICO FERRI: Τὸ τέλος τοῦ αγώνα
† ΝΙΚΟΥ ΣΑΡΑΒΑ: Τὰ φέρετρα
B. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗ: Τῆς ἀγάπης
ΦΙΛ. ΚΑΤΣΙΠΗ: Στεριότης
ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ: Γνωρίζω κάποιον...

ΑΠΟ ΜΗΝ \ ΣΕ ΜΗΝΑ. Τὰ βιβλία, Γιάννη Θεοδορίδη, Φάλμα.
Ναπ. Παπαγιωργίου, "Ἀνάμεσα στὸς "Ἀνθρώπους.—Γ. Θ.
Μαλιέζου, "Ἡ τέχνη στὸ πλαίσιο τοῦ ἱστορικοῦ ὄλισμου.
Γεράσιμου Σταταλά, "Ὁ βίος μιᾶς ψυχῆς. ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ
Οἱ δελφικὲς γιορτὲς—"Ἀπαγγελίαι ποιημάτων.—Μεταφρά-
σεις.—Μιά συζήτηση.—Τὰ μαριφέστα.—Μετάφραση νεοε-
λλήνων ποιητῶν.—Τὸ "Ἐθνικὸ θέατρο.— Πάλι ὁ «Νουμάς»
Στὸ θάνατο τῆς Πολυδούρη.—Γιὰ τὴν "Ἀλήθεια.—"Ἡ «Ἐ-
νοση "Ἑλλήνων λογοτεχνῶν». —"Ἐνα ἄρθρο, —ΧΩΡΙΣ
ΤΙΤΛΟ. Τὰ ζητήματα καὶ τὰ νέα τῶν μηνῶν.

ΦΥΛΛΟ 18

ΔΡΧ. 3

ΔΗΛΩΣΗ

Με τὸ φύλλο αὐτὸ ἡ «Πνοή» κλείνει τὸν δεύτερο χρόνο της καὶ σταματᾷ τὴν ἔκδοσή της.

Οἱ ε. κρεμῆς συνδρομῆς ἐπιστρέφονται ὁδὸς Κολωνοῦ ἀρ. 13.

Ὁ Α' καὶ Β' τόμος τοῦ περιοδικοῦ δεμένοι πωλοῦνται ἀπὸ τὸν ἐκδότη Ἄριστ. Μαυρίδη.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ Ν. ΜΑΥΡΙΔΗ
ΟΔΟΣ ΚΟΛΩΝΟΥ 13, ΑΘΗΝΑ

Μ. ΒΙΣΑΝΘΗ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Με γκίτσα καὶ εἰκόνες Γιάννη Βάσσου

ΑΘΗΝΑ—1930

Δραχ. 25